

HVERDAGSLIV FOR 11-ÅRIGE BØRN MED ANDEN ETNISK BAG- GRUND END DANSK

RESULTATER FRA SFI'S FORLØBSUNDERSØGELSER AF ÅRGANG 1995



09:23

METTE DEDING
MARTIN OLSSON

09:23

HVERDAGSLIV FOR 11-ÅRIGE
BØRN MED ANDEN ETNISK
BAGGRUND END DANSK

RESULTATER FRA SFI'S FORLØBSUNDERSØGELSER
AF ÅRGANG 1995

METTE DEDING
MARTIN OLSSON

KØBENHAVN 2009
SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

HVERDAGSLIV FOR 11-ÅRIGE BØRN MED ANDEN ETNISK BAGGRUND END
DANSK. RESULTATER FRA SFI'S FORLØBSUNDERSØGELSER AF ÅRGANG 1995.

Afdelingsleder: Anne-Dorthe Hestbæk
Afdelingen for børn og familie

Undersøgelsens følgegruppe:
Bente Ingvarsdén, Red Barnet
Vibeke Jakobsen, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Annette Juul Lund, Børnerådet
Iben Attrup Madsen, Indenrigs- og Socialministeriet

ISSN: 1396-1810
ISBN: 978-87-7487-950-3

Layout: Hedda Bank
Oplag: 600
Tryk: Schultz Grafisk A/S

© 2009 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.
Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's
publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

	FORORD	7
	RESUMÉ	9
1	INDLEDNING	13
	Datamateriale	15
	Andre undersøgelser af børnene fra den etniske del af børneforløbsundersøgelsen	16
	Rapportens opbygning	17
2	DATA OG METODE	19
	Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund	19
	Respondenterne i 2007	23
	Den statistiske analyse	25

3	FAMILIEN	29
	Familiens sammensætning	29
	Familieressourcer	32
	Netværk	37
	Sammenfatning	38
4	FAMILIELIV	41
	Sprog og samtaleemner	41
	Fælles aktiviteter og pligter i hjemmet	44
	Børns medbestemmelse og forældrenes opdragelsespraksis	49
	Sammenfatning	52
5	SKOLELIV OG SOCIALE RELATIONER	53
	Skoleliv	54
	Sociale relationer	58
	Sammenfatning	60
6	FRITID	63
	Fritidsaktiviteter	63
	Lommepenge	67
	Sammenfatning	70
7	HELBRED	71
	Helbredstilstand	71
	SDQ – strength and difficulties questionnaire	73
	Sammenfatning	74
8	SAMMENFATNING	77
	Data og metode	77

Dataudfordringer	78
Familiernes ressourcer	79
Skolegang	80
Venner og fritidsinteresser	82
Ansvar i familien	83
Konklusion og perspektivering	84
BILAG	87
Bortfaldsanalyse	87
LITTERATUR	97
SFI-RAPPORTER SIDEN 2008	101

FORORD

Denne rapport afrapporterer resultaterne fra den etniske del af fjerde dataindsamling i SFI's Børneforløbsundersøgelse. Dataene er indsamlet parallelt med dataindsamlingen for den etnisk danske del af Børneforløbsundersøgelsen i løbet af 2007, hvor børnene var ca. 11 år gamle. Denne del af Børneforløbsundersøgelsen omfatter børn født i 1995 af forældre med oprindelse i Eksjugoslavien, Tyrkiet, Pakistan, Irak, Sri Lanka, Somalia og Libanon. På grund af et relativt stort frafald i forbindelse med dataindsamlingen i 2003 blev den etniske del af Børneforløbsundersøgelsen i 2007 udvidet med en supplerede stikprøve, primært bestående af børn med libanesisk familiebaggrund, som altså er med i undersøgelsen for første gang. I denne rapport afrapporteres resultaterne samlet for den oprindelige stikprøve og den nye supplerende stikprøve.

I de tidligere interviewrunder er kun børnenes forældre blevet interviewet, mens også børnene selv er interviewet i forbindelse med denne fjerde dataindsamling. De spørgeskemaer, der er anvendt til dataindsamlingen, er de samme uanset børnenes forældres oprindelsesland, dog indeholder spørgeskemaerne til børn og forældre med anden etnisk baggrund supplerende spørgsmål. For en nærmere beskrivelse af dataindsamling og spørgeskemaer henvises til afrapporteringen af den danske del af Børneforløbsundersøgelsen, *11-årige børns hverdagsliv og trivsel* (Mattsson, Hestbæk & Andersen, 2008). Resultaterne af de tidligere interview-

runder er bl.a. formidlet i *Etniske minoritetsbørn i Danmark – det første leveår* (Jeppesen & Nielsen, 1998), *Tosprogede småbørn i Danmark* (Jeppesen & Nielsen, 2001) og *7-årige børn med anden etnisk baggrund* (Christensen, 2004).

Til undersøgelsen har været knyttet en følgegruppe (se kolofonen). Medlemmerne af følgegruppen takkes for deres bidrag til projektet. Rapporten er desuden blevet læst og kommenteret af forsker Anika Liverstage, SFI, som også takkes for nyttige råd og kommentarer.

Undersøgelsen er finansieret af midler fra Indenrigs- og Socialministeriets satspulje. Rapporten er udarbejdet af cand.oecon., ph.d. Mette Deding og forsker, ph.d. Martin Olsson.

København, september 2009

JØRGEN SØNDERGAARD

RESUMÉ

I løbet af de sidste årtier er antallet af børn med anden etnisk baggrund end dansk vokset markant i Danmark. Flere undersøgelser har peget på, at børn med anden etnisk baggrund end dansk har sværere ved at klare sig i det danske uddannelsessystem end børn med etnisk dansk baggrund og derfor kan få det sværere fx på arbejdsmarkedet på længere sigt. Det er derfor væsentligt at få indblik i de faktorer, der gør, at børnene potentielt klarer sig mindre godt.

Formålet med denne rapport er at afdække, hvordan hverdagslivet for 11-årige børn med anden etnisk baggrund end dansk adskiller sig fra hverdagslivet for 11-årige børn med etnisk dansk baggrund. Ved at sammenligne børnenes liv på forskellige områder, som fx børnenes familiebaggrund, familieliv, skolegang, sociale relationer, fritidsliv og helbred, fås et indblik i forskelle i de to gruppers opvækstvilkår. Kortlægningen af disse forskelle giver en bedre idé om, hvilke muligheder børn med anden etnisk baggrund end dansk har, og på hvilke områder de vil kunne møde barrierer i deres ungdoms- og voksenliv.

Rapportens datagrundlag er fjerde dataindsamling af hhv. den etniske og den danske del af SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995. Dataindsamlingen fandt sted i 2007, hvor børnene var ca. 11 år gamle. Den etniske del af Børneforløbsundersøgelsen omfatter knap 600 børn, hvis forældre har baggrund i Eksjugoslavien, Tyrkiet, Pakistan, Irak, Sri

Lanka, Somalia og Libanon, mens den danske del af Børneforløbsundersøgelsen omfatter ca. 4.500 børn med etnisk dansk baggrund.

STOR FORSKEL PÅ BØRNEGENES FAMILIEBAGGRUND

En stor og markant forskel på de to grupper af børn er, at børnene med anden etnisk baggrund end dansk bor i familier med svagere socioøkonomiske ressourcer end børn med etnisk dansk baggrund. Gennemsnitligt har forældrene med anden etnisk baggrund sjældnere en erhvervskompetencegivende uddannelse, og de er oftere uden beskæftigelse end forældre med dansk baggrund. Derudover finder vi, at mødre med anden etnisk baggrund har et selv vurderet helbred, der er markant dårligere end mødre med dansk baggrund, samt at fædre med anden etnisk baggrund oftere end fædre med dansk baggrund har været i fængsel. Det skal bemærkes, at forskellene i familiernes ressourcer i analyse materialet er forstærket af et skævt bortfald i den etnisk danske del af Børneforløbsundersøgelsen. Blandt familierne med etnisk dansk baggrund er der således relativt flere med svage ressourcer, der har undladt at svare på spørgeskemaet, mens denne forskel ikke findes for familier med anden etnisk baggrund. Men selv hvis dette tages i betragtning, er der store forskelle på de familiemæssige ressourcer hos de to grupper af børn.

En anden markant forskel på de to grupper af børn finder vi, når vi betragter deres familiers sammensætning. I forhold til børn med etnisk dansk baggrund bor børn med anden etnisk baggrund end dansk således oftere i en kernefamilie med mor og far, de har typisk flere søskende (men færre halvsøskende) end børn med dansk baggrund, og der bor generelt flere voksne i børnenes familier.

BØRNEGENE KLARER SIG LIGE SÅ GODT I SKOLEN

Både børnene selv og deres mødre er blevet bedt om at vurdere, hvordan børnene klarer sig fagligt i skolen i en række forskellige fag. Både for børn med anden etnisk baggrund end dansk og børn med etnisk dansk baggrund er vurderingen, at de fagligt klarer sig rigtig godt – både ifølge børnene selv og deres mødre. Der er altså ikke som 11-årige nogen indikation af, at børn med anden etnisk baggrund end dansk klarer sig mindre godt end børn med etnisk dansk baggrund, i hvert fald ikke ifølge børns og mødres egen vurdering.

Til gengæld finder vi en forskel på, hvor glade børnene er for at gå i skole. Børn med anden etnisk baggrund end dansk er generelt glattere for at gå i skole end børn med etnisk dansk baggrund, og piger er generelt glattere for at gå i skole end drenge. Det betyder, at piger med anden etnisk baggrund end dansk er dem, der er glædest for at gå i skole, mens drenge med etnisk dansk baggrund er dem, der er mindst glade for at gå i skole.

BØRN MED ANDEN ETNISK BAGGRUND END DANSK HAR MINDRE VOKSENKONTAKT I FRITIDEN

Så godt som alle børn har mindst én god ven. Men børn med anden etnisk baggrund end dansk er markant mindre sammen med venner og kammerater enten hjemme hos sig selv eller hjemme hos kammeraterne sammenlignet med børn med etnisk dansk baggrund. Det betyder ikke, at børnene nødvendigvis er mindre sammen med venner, men at samværet foregår andre steder som fx i gården eller på gaden.

Derudover er der stor forskel på de to grupper af børns organiserede fritidsliv. Børn med anden etnisk baggrund end dansk går i markant mindre grad end børn med etnisk dansk baggrund til organiserede fritidsaktiviteter, og dette gælder i særlig grad pigerne. Endvidere er der nogen forskel på, hvilke typer af fritidsaktiviteter de to grupper af børn går til. Selvom børnene ikke går til organiserede fritidsaktiviteter, kan de naturligvis lave mange uorganiserede aktiviteter, fx sport. Det er dog slående, at både samvær med venner og fritidsaktiviteter for mange børn med anden etnisk baggrund end dansk foregår uden samme grad af mulig voksenkontakt end for børn med etnisk dansk baggrund.

MERE HUSARBEJDE OG FLERE LOMMEPENGE

I familier med anden etnisk baggrund end dansk er mødrene oftere sammen med børnene om huslige ting, og dette gælder i særlig grad pigerne. Der er endvidere forskel på, hvilke ting de to grupper af børn hjælper til med i hjemmet. Børn med etnisk dansk baggrund laver således oftere opgaver, der kan betegnes som 'unisex'-opgaver, som fx at dække bord, mens børn med anden etnisk baggrund end dansk oftere laver opgaver, der kan betegnes som 'pige-opgaver', fx at gøre rent. Det er dog primært pigerne med anden etnisk baggrund, der står bag denne forskel.

En anden forskel mellem børnene er, at børn med etnisk dansk baggrund oftere angiver, at de hjælper til derhjemme, fordi det er deres pligt.

De fleste 11-årige får lommepenge, men lidt flere af børnene med anden etnisk baggrund end børn med etnisk dansk baggrund får lommepenge. Endvidere får de gennemsnitligt et lidt højere beløb. Samtidig finder vi, at børnene med anden etnisk baggrund end dansk lader til at skulle betale flere ting selv, idet de oftere end børn med etnisk dansk baggrund har brugt penge på fx tøj, mobiltelefon og gaver i løbet af de sidste tre måneder.

En forklaring på disse resultater kan være, at børnene med anden etnisk baggrund end dansk tidligere end børn med etnisk dansk baggrund får overdraget et større ansvar for deres eget liv. Dette understøttes af, at børnene med anden etnisk baggrund end dansk lader til at have større selvbestemmelse over en række områder i deres liv end børn med etnisk dansk baggrund, såsom sengetid før skoledag og tid til lektier. Dog bestemmer børn med etnisk dansk baggrund oftere end børn med anden etnisk baggrund end dansk i forhold til samvær med kammerater og komme-hjem-tidspunkt om eftermiddagen.

MARKANTE FORSKELLE I HVERDAGSLIVET

Samlet finder vi i denne rapport en række områder, hvor hverdagslivet for 11-årige børn med anden etnisk baggrund end dansk adskiller sig markant fra hverdagslivet for 11-årige børn med etnisk dansk baggrund. Disse forskelle er naturligvis ikke entydigt negative, men betyder, at der er en række forhold i livet for de 11-årige børn med anden etnisk baggrund end dansk, der medfører, at deres forudsætninger er anderledes end for deres jævnaldrende med etnisk dansk baggrund. En nærmere forståelse af disse forskelle vil bidrage til forklaringen af, hvorfor børn og unge med anden etnisk baggrund end dansk gennemsnitligt møder flere vanskeligheder end børn og unge med etnisk dansk baggrund.

INDLEDNING

Formålet med denne rapport er at afrapportere fjerde dataindsamling af forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund end dansk. Børnene, hvis forældre har baggrund i Libanon, Tyrkiet, Pakistan, Eksjugoslavien, Sri Lanka, Somalia og Irak, er på dette tidspunkt ca. 11 år gamle. I rapporten ser vi på, hvordan hverdagslivet udspiller sig for børnene med anden etnisk baggrund sammenlignet med børn med dansk baggrund – dels for gruppen af børn som helhed, dels for hhv. piger og drenge. I rapporten ser vi på hverdagslivet, som det kommer til udtryk i børnenes og deres mødres egne svar på spørgeskemaer. Spørgeskemaundersøgelsen suppleres med baggrundsinformation fra registerdata.

Hvordan hverdagen ser ud for børn med anden etnisk baggrund i forhold til fx familieliv, skolegang og fritidsliv er interessant af flere grunde. Gruppen af børn med anden etnisk baggrund udgør en stigende andel af børn i Danmark, og flere undersøgelser har peget på, at disse børn klarer sig dårligere i skolen end andre børn. For eksempel har Pisaundersøgelserne påpeget, at mange tosprogede elever forlader folkeskolen med dårlige faglige kvalifikationer (Egelund & Rangvid, 2005; Egelund & Tranæs, 2007). Endvidere ser vi en række forskelle i voksenlivet for personer med hhv. dansk og anden etnisk baggrund fx i forhold til uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet. Ligeledes er der indikationer på større kønsforskelle blandt etniske minoriteter, fx i forhold til kønsarbejdsdeling i hjemmet og deltagelse i udadvendte aktiviteter. Om-

vendt har de tidligere analyser af den etniske del af Børneforløbsundersøgelsen vist, at der ikke er store forskelle på børn med dansk og anden etnisk baggrund ved skolestart i 7-års-alderen (Christensen, 2004). Denne analyse af børn med anden etnisk baggrund i 11-års-alderen kan medvirke til at give en forståelse af de forskellige opvækstvilkår og rammer, som børnene vokser op i, og dermed en indsigt i, hvordan det kan tænkes at gå med fremtidens voksne med anden etnisk baggrund.

For børnene med anden etnisk baggrund end dansk gælder det, at de i modsætning til børnene med etnisk dansk baggrund ofte skal forholde sig til to kulturer – både den danske og hjemlandets. Dette giver selvfølgelig særlige problemstillinger i forhold til opvæksten. Nogle af børnene er flyttet til Danmark fra et andet land, mens andre er født i Danmark, men af indvandrede forældre. Nogle af børnene og deres familier er flygtninge, hvilket medfører særlige problemstillinger for familien fx pga. traumatiske oplevelser. Disse forskellige forhold gør, at hverdagslivet for børnene med anden etnisk baggrund end dansk samlet set må forventes at afvige fra børnene med etnisk dansk baggrund.

Formålet med denne rapport er at sammenligne børnenes situation her og nu. Analysen foregår ved at se på forekomsten af forskellige faktorer for de to grupper af børn og teste den statistiske signifikans af forskellen. Vi arbejder i den forbindelse med et begreb, der handler om substantielle forskelle, hvilket vil sige, at forskelle mellem de to grupper ikke bare er statistisk signifikante, men tillige af en væsentlig størrelsesorden. Vi peger således på ligheder og forskelle i børnenes hverdagsliv, der rejser interessante problemstillinger og yderligere spørgsmål, mens selve analysen af problemstillingerne ligger uden for denne rapport's formål.

Bemærk, at vi i rapporten ofte forkorter betegnelserne for de to grupper af børn, således at vi bruger 'anden etnisk baggrund' i stedet for 'anden etnisk baggrund end dansk' samt 'dansk baggrund' i stedet for 'etnisk dansk baggrund'. Endvidere taler vi samlet om 'indvandrere', selvom gruppen med anden etnisk baggrund både består af indvandrere og flygtninge. Begge dele skyldes udelukkende sproglige hensyn.

DATAMATERIALE

Undersøgelsen bygger på datamateriale fra forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund end dansk (EFU). Denne startede i 1995 samtidig med Børneforløbsundersøgelsen (BFU). Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund end dansk omfatter børn født i 1995 af forældre med baggrund i Tyrkiet, Pakistan, Eksjugoslavien, Sri Lanka, Somalia og Irak. Endvidere er forløbsundersøgelsen i forbindelse med fjerde dataindsamling suppleret med børn med baggrund i Libanon. Ligesom BFU er EFU designet af forskere fra SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd i samarbejde med forskere fra andre institutioner.

Formålet med EFU er at indsamle information om børn med anden etnisk baggrund end dansk for hermed at kunne sammenligne børn med hhv. etnisk dansk og anden etnisk baggrund. Fokus i forløbsundersøgelserne er primært på barnets udvikling samt barnets familiebaggrund. Disse forløbsundersøgelser – EFU og BFU – er de første forløbsundersøgelser i Danmark, som har til formål at følge børnene fra fødslen til livet som voksen. For dokumentation af forløbsundersøgelserne se www.sfi.dk/dalsc.

I denne rapport fokuserer vi på resultaterne af fjerde dataindsamling, hvor børnene er ca. 11 år gamle. I forbindelse med fjerde dataindsamling er børnene for første gang selv blevet spurgt om deres livssituation, hvor tidligere dataindsamlinger har bygget på spørgeskemaer til (primært) moren. Analyserne i denne rapport bygger således både på spørgsmål, som moren til barnet har besvaret, og på spørgsmål, som barnet selv har besvaret. Derudover supplerer vi analyserne med registerdata om børnenes familier.

De børn, vi ser på i denne rapport, befinder sig i perioden lige før teenagealderen og dermed i slutningen af det, som man ifølge udviklingspsykologiske teorier kalder skolealderen (6/7-12 år). Skolealderen er udfordrende for børnene på mange forskellige områder: De skal tilpasse sig et skolesystem med krav om både præstation og om at følge skolens regler, og de skal socialisere sig med venner og kammerater og lære de ofte udtalte normer, som gælder for mellem menneskeligt samvær. Samtidig har forældrene en stor opgave med at støtte barnets udvikling. Børnenes udviklingsopgaver og forældrenes ansvar er illustreret på et over-

ordnet niveau i tabel 1.1 (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002; Broberg et al., 2003; Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991).

TABEL 1.1

Barnets udviklingsopgaver og forældrenes udfordringer i skolealderen (6/7-12 år).

Barnets udviklingsopgaver	Forældrenes opgaver og udfordringer
Skolegang (fx tilstedeværelse og opførelse)	Opmuntre, deltage, 'monitorere'
Skolepræstationer (fx læse, skrive og regne)	Deltage aktivt, støtte barnet ud fra dets forudsætninger
Positiv selvpfattelse	Åben kommunikation
Sociale relationer til kammerater (få venner og beholde venner)	Acceptere, understøtte
Regelstyret opførelse (kollektive regler for moralsk adfærd og socialt samvær)	Være rollemodel

Kilde: Broberg et al.

ANDRE UNDERSØGELSER AF BØRNENE FRA DEN ETNISKE DEL AF BØRNEFORLØBSUNDERSØGELSEN

Der er tidligere udarbejdet delrapporter om EFU, der ligesom denne rapport er deskriptiv. Disse rapporter er udarbejdet i forbindelse med dataindsamlingerne, da børnene var ca. ½ år, ca. 3 år og ca. 7 år. Den første rapport (Jeppesen & Nielsen, 1998) handler om fødslen, forældrene og barnets første leveår. Den anden rapport (Jeppesen & Nielsen, 2001) fokuserer på tosprogede småbørns liv i de tre første leveår. Den tredje og fjerde rapport (Christensen, 2004; Christensen & Sloth, 2005) beskæftiger sig med forældrenes ressourcer og helbred, børnenes udvikling og trivsel, skolestart og kontakt med socialforvaltningen. Hovedsigtet i alle rapporterne er at undersøge og afdække ligheder og forskelle mellem etniske børn og deres familier og danske børn og deres familier.

Hovedkonklusionerne for børnene med anden etnisk baggrund, da de var ca. 7 år gamle, findes i Christensen (2004) og Christensen & Sloth (2005). De fleste af børnene boede i 2003 i familier med to forældre. De interviewede familier med anden etnisk baggrund end dansk havde markant færre ressourcer end de danske familier med 7-årige børn. Familierne havde især svage ressourcer med hensyn til økonomi, uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet. Mødrene med anden etnisk

baggrund oplyste, at de havde en række psykosomatiske symptomer. Der var endvidere en svag tendens til, at mødrene med anden etnisk baggrund havde flere symptomer end mødrene med dansk baggrund. Endvidere havde familierne i nogen grad svagere ressourcer med hensyn til netværk (fx hjælp til børnepasning).

De fleste børn, der var begyndt i 1. klasse i 2003, gik i en dansk folkeskole (næsten 9 ud af 10). I de fleste tilfælde havde børnene med anden etnisk baggrund det godt i skolen. De fleste forældre, uafhængigt af om baggrunden var etnisk dansk eller anden etnisk, syntes, at deres barn i høj grad kunne følge med i skolen. Andelen af børn med problemer i forbindelse med skolestart var nogenlunde ens for børn med anden etnisk baggrund og med dansk baggrund. Kun godt halvdelen af de 7-årige børn med anden etnisk baggrund deltog i mindst én fritidsaktivitet, hvilket var betydeligt færre end andelen af 7-årige med dansk baggrund, der deltog i mindst én fritidsaktivitet.

Overordnet er konklusionen i Christensen (2004), at størstedelen af de 7-årige børn med anden etnisk baggrund klarer sig lige så godt som 7-årige danske børn – på trods af familiernes markant færre ressourcer. Men børn med anden etnisk baggrund møder flere vanskeligheder, der skal overvindes, når de skal uddanne sig og etablere sig som voksne. Det stiller krav til børnene og deres familier om at arbejde for at overvinde vanskelighederne og til omgivelserne om aktivt at samarbejde og støtte.

RAPPORTENS OPBYGNING

Denne rapport ser på børnenes hverdagsliv med udgangspunkt i børnenes familie, skoleliv og sociale relationer samt helbredstilstand. Vi sammenligner faktorer for børnene af anden etnisk baggrund med faktorer for børnene med dansk baggrund. Derudover sammenligner vi faktorer for hhv. piger og drenge med anden etnisk baggrund og dansk baggrund på områder, hvor der er fundet kønsforskelle for børn med dansk baggrund.

Rapporten er opbygget som følger: Først redegør vi for, hvordan informationen om de forskellige børn og deres familier er indsamlet, og hvordan vi analyserer informationen (*data og metode*). Derefter følger fem resultatkapitler, som beskriver *familien* (fx sammensætning og ressourcer), *familieliv* (fx fælles aktiviteter og beslutninger), *skoleliv og sociale*

relationer (fx skoletype og barnets kammerater), *fritid* (fx fritidsaktiviteter og hvordan man bruger sine lommepenge) og *helbred* (fx symptomer og brug af lægemidler). Hvert af disse fem kapitler afsluttes med en kort sammenfatning. Endelig sammenfatter og perspektiverer vi resultaterne i det afsluttende kapitel.

DATA OG METODE

I dette kapitel beskriver vi datamaterialet bag rapportens analyser samt den anvendte analysemetode. Først beskriver vi designet af forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund, hvor mange respondenter der er inkluderet i undersøgelsen, og hvordan de fordeler sig på køn, alder og geografi. Derefter præsenterer vi kort den anvendte statistiske metode samt undersøgelsens metodiske begrænsninger.

FORLØBSUNDERSØGELSEN AF BØRN MED ANDEN ETNISK BAGGRUND

I rapporten anvender vi data fra fjerde dataindsamling af SFI's forløbsundersøgelse af årgang 1995. Vi anvender data om børnene med anden etnisk baggrund (EFU) samt data om børnene med dansk baggrund (BFU). For en beskrivelse af dataindsamlingen for børn med dansk baggrund henviser vi til Mattsson, Hestbæk & Andersen (2008), mens vi her fokuserer på dataindsamlingen, som omhandler børn af anden etnisk baggrund.

Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund blev startet samtidig med forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund i 1996. De børn, der oprindeligt blev udtrukket til undersøgelsen, er født i Danmark i de tre sidste kvartaler af 1995 (1. april-31. december). De

udtrukne børn blev udvalgt blandt børn, som var født af mødre uden dansk statsborgerskab fra de tre største indvandrerlande (Tyrkiet, Pakistan og Eksjugoslavien), og de tre største flygtningelande (Sri Lanka, Somalia og Irak). Mødrene skulle ved børnenes fødsel have boet mindst 3 år i Danmark (med opholdstilladelse). Denne betingelse var begrundet i, at familierne forventedes at blive i Danmark, hvis de havde opholdt sig varigt her i over 3 år.

Alle børn, der opfyldte ovenstående kriterier, blev udvalgt til at deltage i undersøgelsen. Undtagelsen er børn af tyrkisk oprindelse – den største indvandrergruppe – hvor kun en fjerdedel af de børn, der opfyldte kriterierne, blev tilfældigt udtrukket til undersøgelsen. Dette blev gjort for at sikre, at der var nogenlunde lige mange børn fra hvert af landene i gruppen. Den oprindelige bruttostikprøve bestod af 611 børn.

Data fra forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund er indtil videre indsamlet fire gange, hver gang i forbindelse med dataindsamlingen for forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund – første gang i 1996, da børnene var ca. ½ år gamle, anden gang i 1999, da børnene var ca. 3 år gamle, tredje gang i 2003, da børnene var ca. 7 år gamle, og endelig sidste gang i 2007, hvor børnene var ca. 11 år gamle.

Det kan være problematisk at opnå høje svarprocenter i undersøgelser blandt etniske minoriteter, dels fordi det er sværere for interviewerne at opnå kontakt med respondenterne, dels fordi der er flere, der afslår at være med i undersøgelsen (se Deding, Fridberg & Jakobsen, 2008). I første runde af forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund lykkedes det at opnå interview med 482 familier, svarende til et bortfald på 21 pct. eller en svarprocent på 79 pct. (se tabel 2.1). Dette er en relativt høj svarprocent i undersøgelser af denne slags. I tredje runde var bortfaldet dog vokset til 38 pct., således at der kun blev opnået interview med 378 familier. Et frafald af denne størrelsesorden behøver ikke at være et problem, hvis det fordeler sig statistisk repræsentativt. Det er til gengæld et problem, hvis bruttostikprøven bliver meget lille, fordi det ikke kan lade sig gøre at analysere faktorer, der forekommer relativt sjældent.

På grund af det høje frafald i den tredje runde blev forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund udvidet med en supplerende stikprøve på i alt 582 børn i forbindelse med fjerde dataindsamling. Inklusionskriteriet for den supplerende stikprøve var, at barnet skulle være født i 1995, og at familien var immigreret til Danmark før 1998.

Børn med libanesiske baggrund blev ligeledes inddraget i stikprøven. I modsætning til den oprindelige stikprøve er børnene i den supplerende stikprøve således ikke alle født i Danmark.

TABEL 2.1

Antal svar og bortfald i de tre første EFU-dataindsamlinger. Skema til moren.

	Svar (n)	Bortfald (pct.)
Første dataindsamling, 1996	482	21
Anden dataindsamling, 1999	463	24
Tredje dataindsamling, 2003	378	38
Bruttostikprøve	611	

Også i den fjerde dataindsamling var bortfaldet højt, både i den oprindelige stikprøve og i den supplerende stikprøve (se tabel 2.2). I fjerde dataindsamling inddrages børnene selv som respondenter. Bortfaldprocenten er derfor både defineret i forhold til spørgeskemaet til moren og spørgeskemaet til barnet.

TABEL 2.2

Antal svar og bortfald i 2007 (4. bølge). Skema til moren og skema til barnet.

	Oprindelig stikprøve		Supplerende stikprøve		Analysedatasæt	
	Svar (n)	Bortfald (pct.)	Svar (n)	Bortfald (pct.)	Svar (n)	Bortfald (pct.)
Mor	306	50	271	53	577	52
Børn	290	52	268	54	558	53
Bruttostikprøve	611		582		1.193	

I analyserne anvender vi data fra både den oprindelige stikprøve og den supplerende stikprøve (*analysedatasættet*), hvilket tilsammen giver et datasæt af analyserbar størrelse. Udvidelsen af datasættet medfører dog, at vi ikke kan sammenligne med resultater fra tidligere bølger, fordi disse ikke findes for den supplerende stikprøve.

Det skal nævnes, at fjerde bølge af forløbsundersøgelserne af årgang 1995 også indeholdt et spørgeskema til faren. Svarprocenten for

dette skema til fædre med anden etnisk baggrund er meget lav (34 pct.), og disse er derfor ikke inddraget i analysen. I stedet suppleres analysen af spørgeskemaerne med registerdata fra Danmarks Statistik for børnenes familier (se næste afsnit). Det skal endvidere nævnes, at det i enkelte tilfælde er en anden end barnets mor, som har svaret på spørgeskemaet til mødre. Disse besvarelser er ikke inkluderet i analysedatasættet.

DATAKILDER

Vi anvender to datakilder i denne rapport: spørgeskemadata og registerdata. Som nævnt var der i fjerde dataindsamling både et spørgeskema til moren og et spørgeskema til barnet. Begge blev administreret og indsamlet af SFI SURVEY. Spørgeskemaet til moren er udfyldt i forbindelse med besøgsinterview (CAPI). Spørgeskemaet til barnet har barnet enten udfyldt med hjælp fra interviewer eller på egen hånd over internettet.

Forskellige aspekter af børnenes hverdagsliv bliver afdækket både fra børnenes og mødrenes perspektiv, såsom fritid, venner eller kammerater, skolegang og uddannelse, økonomi, husarbejde, helbred, sprog, handicap, sociale relationer og netværk, kontakter med myndigheder og arbejde. Alle interviewede familier fik tilbudt professionel tolkning, hvilket kun otte personer tog imod i den fjerde bølge. Der er anvendt de samme spørgeskemaer til hhv. mødre og børn med dansk og mødre og børn med anden etnisk baggrund, dog indeholder skemaerne enkelte spørgsmål, der kun skal besvares af mødre og børn med anden etnisk baggrund. Alle spørgeskemaer kan findes i dokumentationen til forløbsundersøgelserne (se www.sfi.dk/dalsc).

Spørgeskemaoplysningerne er suppleret med registerdata fra Danmarks Statistik. De administrative registre indeholder information om flere variabler som fx uddannelse, indkomst, kriminalitet, bopæl og familief forhold. Vi bruger som udgangspunkt de senest tilgængelige data fra registrene, hvilket for de fleste variables vedkommende vil sige data fra 2006. Der er således en lille tidsmæssig forskel på oplysningerne fra spørgeskemaerne sammenlignet med oplysningerne fra registrene. Det skal i øvrigt nævnes, at vi i enkelte tilfælde anvender registeroplysninger bagud i tid – fx i forbindelse med kriminalitet, hvor vi ser på fængslinger over en årrække frem for i et enkelt år.

Registerdataene omfatter alle voksne i barnets familie, dvs. både moren, faren samt eventuelle stedforældre. Alle analyser baseret på registerdata tager således udgangspunkt i barnets bopælsfamilie. Alle børn i

analysen bor sammen med deres mor (fordi hun er udgangspunktet for spørgeskemaet). Hvis moren bor sammen med en anden mand end barnets biologiske far, er det denne mand, der indgår i analysen. For nemheds skyld henviser vi i rapporten til 'moren' og 'faren'. For uddybende information om de registervariable, der er knyttet til forløbsundersøgelserne af børn født i 1995, henviser vi til forløbsundersøgelseernes dokumentation (se www.sfi.dk/dalsc).

RESPONDENTERNE I 2007

I dette afsnit ser vi nærmere på respondenterne i analysedatasættet. I tabel 2.3 findes fordelingen af børn efter de forskellige baggrundslande, som er inkluderet i forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. Tabellen viser, at den største gruppe af børn har en libanesiske baggrund. Dette skyldes, at denne gruppe udgør en stor del af den supplerende stikprøve, der blev udtrukket i forbindelse med den fjerde dataindsamling. De næststørste grupper i datamaterialet er børn med tyrkisk eller jugoslavisk baggrund, hvorimod antallet af børn med irakisk og somalisk baggrund er mere begrænset.

Som det ses af tabel 2.3, er datamaterialet for begrænset til, at det er meningsfuldt at opdele børnene efter enkelte oprindelseslande. Dette gælder særligt, fordi vi er interesserede i kønsforskelle. Vi analyserer derfor gennem rapporten udelukkende den samlede gruppe af børn med anden etnisk baggrund. Det skal dog naturligvis holdes for øje, at situationen kan være forskellig for børn med forskellig baggrund, særligt fordi nogle af børnene har baggrund i flygtningegrupper, mens andre børn har baggrund i indvandrergrupper. Børn fra Libanon eller Somalia vil således i langt overvejende grad have flygtningebaggrund, mens børn fra Tyrkiet langt overvejende har indvandrerbaggrund. Til gengæld kan børnene fra Eksjugoslavien have begge baggrunde. Vi har i datamaterialet desværre ikke mulighed for at se, hvorvidt børnene og deres familier er kommet til Danmark som flygtninge eller indvandrere. Vi kan derfor ikke i denne rapport sondre mellem de to grupper af børn.

TABEL 2.3

Børn af anden etnisk baggrund – fordeling efter morens oprindelsesland (antal personer). Antal.

Land	Dreng	Piger	I alt
Eksjugoslavien	46	50	96
Tyrkiet	55	53	108
Pakistan	29	25	54
Irak	13	21	34
Sri Lanka	31	29	60
Somalia	14	21	35
Libanon	96	97	193
I alt	284	296	580

Kilde: Registerdata.

Kønsfordelingen blandt børnene med anden etnisk baggrund er næsten lige, hvilket ikke adskiller sig fra kønsfordelingen for børnene med dansk baggrund (se tabel 2.4). Børnene i EFU-datasættet er lidt ældre end børnene fra BFU-datasættet, hvilket skyldes, at data blev indsamlet lidt senere på året for børnene med anden etnisk baggrund end for børnene med dansk baggrund, samt at børnene med anden etnisk baggrund er født spredt over en større del af kalenderåret. Aldersforskellen er dog ikke så stor (6 måneder i gennemsnit), at der er tale om store udviklingsmæssige forskelle, og vi kontrollerer derfor ikke for denne forskel i analyserne.

TABEL 2.4

Køn og alder. Børn af anden etnisk baggrund sammenlignet med børn af dansk baggrund. Procent og antal år (standardafvigelse i parentes).

	EFU	BFU	t-test
Dreng	51	52	0,21(ns)
Piger	49	48	
Alder pr. 31/12 2007	12,4 (0,2)	12,2 (0,0)	***
Alder på interviewtidspunktet	12,0 (0,4)	11,6 (0,2)	***
Antal observationer	550-558	4.549-4.568	

Anm.: ns = ikke signifikant, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til barnet samt registerdata.

Der er nogen forskel på den geografiske fordeling i Danmark for børnene med anden etnisk baggrund sammenlignet med børnene med dansk

baggrund. I tabel 2.5 er børnenes bopæl opgjort efter, hvor stor en andel der bor i hhv. hovedstadsområdet (Storkøbenhavn), Århus Kommune, Odense Kommune, Aalborg Kommune og det øvrige Danmark. For børnene med anden etnisk baggrund er der en meget stor koncentration omkring de større byer, og særligt er koncentrationen høj i hovedstadsområdet. Mere end hvert tredje barn med anden etnisk baggrund bor således i hovedstadsområdet, mens kun 4 ud af 10 børn med anden etnisk baggrund bor uden for de store byer. For børnene med dansk baggrund bor ca. hver sjette i hovedstadsområdet, mens 3 ud af 4 bor uden for de større byer. Denne forskel på børnenes bopæl kan i øvrigt være en af årsagerne til, at svarprocenterne er langt lavere for forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund sammenlignet med forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund, fordi det ofte er sværere at opnå kontakt og interview i større byer (Deding, Fridberg & Jakobsen, 2008).

TABEL 2.5

Geografisk fordeling. Børn af anden etnisk baggrund sammenlignet med børn af dansk baggrund. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=4)
København	37	15	276,6***
Århus	12	5	
Odense	6	3	
Aalborg	3	2	
Øvrige Danmark	41	75	
Antal observationer	554	4.534	

Anm.: *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Registerdata.

DEN STATISTISKE ANALYSE

De resultater, vi præsenterer i rapporten, er baseret på deskriptive statistiske tværsnitsanalyser. Resultaterne bliver oftest fremstillet i tabeller, som viser frekvenser i procent. Disse frekvenser summer ikke altid til 100 pct., hvilket skyldes afrundinger. Endvidere bliver resultaterne overvejende præsenteret i tovejstabeller, hvor analysen er baseret på målinger

af den statistiske korrelation mellem to eller flere variabler. Sammenhængen er undersøgt ved hjælp af χ^2 -tests (χ^2), og i visse tilfælde t -tests. Det, der primært undersøges, er, hvorvidt de givne størrelser er signifikant forskellige fra hinanden. Med signifikant forskellighed menes, at der er en statistisk sandsynlighed for, at to størrelser (fx svaret i EFU i forhold til BFU) er grundlæggende forskellige, således at differencen ikke bare afspejler en tilfældighed. I den statistiske analyse er signifikanssandsynligheden fastsat til mindst 5 pct. Dette vil sige, at man tester, om to variabler med mindst 95 procents sandsynlighed er forskellige fra hinanden, og dermed at den observerede forskel ikke blot er udtryk for tilfældigheder. Vi anvender i rapporten tre signifikansniveauer (p): en stjerne (*, $p < 0,05$), to stjerner (**, $p < 0,01$) og tre stjerner (***, $p < 0,001$). Tre-stjerne-niveauet har den højeste signifikanssandsynlighed (99,9 pct.).

Statistisk signifikans er generelt lettere at opnå i store end i små datasæt, uden at dette nødvendigvis er udtryk for substantielle forskelle. Dette har betydning i denne analyse, som bygger på relativt store datasæt, specielt for børnene af dansk baggrund. Vi har derfor valgt, at resultaterne af de statistiske analyser skal fokusere på *substantielle forskelle*. Der er ikke en alment accepteret definition af dette begreb, men vores definition er som følger:

En forskel er substantiel, hvis mindst to ud af de tre følgende kriterier er opfyldt:

1. Forskellen skal være signifikant på tre-stjerne-niveau (***, $p < 0,001$).
2. Forskellen i procentpoint skal være mindst 10 (fx 70 pct. i forhold til 60 pct.).
3. Forholdet mellem procentpoint skal være mere end dobbelt størrelse (fx 14 pct. i forhold til 7 pct.).

Gennemgående i rapporten sammenligner vi børn fra den etniske del af Børneforløbsundersøgelsen (EFU) med børn fra den danske del af Børneforløbsundersøgelsen (BFU). I nogle af analyserne ser vi yderligere på forskellen mellem hhv. pigerne og drengene med anden etnisk og dansk baggrund. Det er ikke overraskende, at der er forskel på 11-årige pigers og drenges liv. Afrapporteringen af Børneforløbsundersøgelsens fjerde runde (Mattsson, Hestbæk & Andersen, 2008) viste således, at der fx i forhold til pligter i hjemmet er betydelige kønsforskelle mellem piger og

drengene med dansk baggrund. Vi opdeler ikke børnene efter køn i alle tabeller, men fokuserer på faktorer, hvor kønsforskellene evt. er anderledes for børnene med anden etnisk baggrund i forhold til børnene med dansk baggrund.

METODOLOGISKE BEGRÆNSNINGER

Denne undersøgelse baseres på tværsnitsdata, og der kan hverken udledes kausale sammenhænge eller effekter af resultaterne. Desuden bygger dele af undersøgelsen på surveydata, som kan være påvirket af socialt ønskværdige svar. Socialt ønskværdige svar vil sige, at respondenterne svarer det, som han/hun forventer, er 'det rigtige svar'. Dette kan være en særlig problemstilling i forbindelse med interview med mødre med anden etnisk baggrund, som kan være opvokset i kulturer, hvor spørgeskemaundersøgelser ikke er almindelige. En anden problemstilling kan være, at respondenter fra en minoritetsbefolkning i et vist omfang tolker, hvad majoritetsbefolkningen har lyst til at høre. I det omfang, der er forskel på, hvor meget personer med anden etnisk baggrund og personer med dansk baggrund er påvirket af socialt ønskværdige svar, vil problemet påvirke analysens resultater.

En anden problemstilling er repræsentativiteten af undersøgelsen. Stikprøverne både for børn med anden etnisk og med dansk baggrund er som udgangspunkt repræsentative for den givne børnepopulation. Men hvis bortfaldet fordeler sig skævt på centrale baggrundsfaktorer, er repræsentativiteten i den oprindelige stikprøve ikke bevaret i analysestikprøven. Dette er yderligere problematisk, hvis bortfaldet fordeler sig forskelligt for de to populationer.

I bilaget til rapporten præsenterer vi en bortfaldsanalyse, der sammenligner bortfaldet i hhv. forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund og forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund. Bortfaldsanalysen viser, at der er større skævhed i bortfaldet for børn med dansk baggrund (BFU) end for børn med anden etnisk baggrund (EFU). De børn og mødre med dansk baggrund, der har svaret, synes at være de personer, som har det 'bedst', når vi fx ser på økonomiske forhold. Fx er der færre enlige mødre, der har svaret, i forhold til deres populationsandel. For forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund ser vi ikke samme forskel, idet bortfaldet her er langt mindre skævt fordelt. Til gengæld er de socioøkonomiske vilkår for gruppen generelt ringere end for gruppen med dansk baggrund. Det medfører, at

sammenligningen mellem de to grupper ikke er helt lige, idet vi sammenligner børn med dansk baggrund med bedre socioøkonomiske vilkår, end gruppen generelt har, med børn med anden etnisk baggrund med repræsentative socioøkonomiske vilkår. Dette påvirker naturligvis sammenligningen mellem de to grupper af børn, og vi vender derfor tilbage til denne problemstilling i løbet af rapporten.

FAMILIEN

I dette kapitel ser vi på sammensætningen af børnenes familier, på familiernes socioøkonomiske ressourcer samt på familiernes netværk. En familie består af individer med en fælles historie og en fælles fremtid, som holdes sammen af blodets, juridiske eller historiske bånd (Carter & McGoldrick, 1999). Familien er et meget vigtigt omdrejningspunkt i børnenes liv. En stor del af børnenes sociale liv foregår i familien, dels i den nære familie, dels i den udvidede familie, som inkluderer fx bedsteforældre. Derudover skal forældre til børn i skolealderen tackle en række opgaver og udfordringer, som fx at inddrage barnet i familiens opgaver og beslutninger. En vigtig opgave for forældrene er desuden at hjælpe børnene med skolearbejdet, fx lektier. Familiens sammensætning og socioøkonomiske ressourcer er væsentlige parametre for, hvordan disse opgaver løses.

FAMILIENS SAMMENSÆTNING

En familie kan defineres som alt fra en forælder med et barn til en hel slægt (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997), men primært af datamæssige årsager indskrænker vi os her til at operere med et snævrere familiebegreb. I denne rapport består et barns 'familie' således af de familiemedlemmer, der deler bopæl med barnet. Gennem de sidste årtier har det

øgede antal skilsmisser medført, at familietyper som sammenbragte familier og enlige forsørgere er blevet mere almindelige. Langt de fleste børn bor dog stadig med begge deres forældre i en kernefamilie (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997).

Familiens sammensætning har betydning, fordi enlige forsørgere oftere er ressourcetsvage og har en højere risiko for at være under fattigdomsgrænsen (Ottosen, 2000; Deding & Gerstoft, 2009). Skandinaviske forløbsundersøgelser har endvidere vist, at børn af enlige forældre har en større sandsynlighed for at få helbredsproblemer, lav uddannelse og økonomiske problemer (Ringbäck Weitof et al., 2004; Ringbäck Weitof et al., 2003; Christoffersen, 2004). Mere end hvert tredje barn i Danmark vil opleve, at forældrene bliver skilt, inden børnene bliver 18 år (Christoffersen, 2002), og af disse vil omkring en tredjedel komme til at bo i en sammenbragt familie.

TABEL 3.1

Familietype. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=3)
Mor og far er gift eller samlevende	75	68	55,6***
Mor er gift eller lever sammen med en partner	4	15	
Mor er enlig	20	16	
Registeroplysning mangler	1	1	
Antal observationer	558	4.568	

Anm.: *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Registerdata.

Både for de 11-årige børn med anden etnisk baggrund og med dansk baggrund er det mest almindeligt at bo sammen med mor og far (se tabel 3.1). Hvert femte barn med anden etnisk baggrund bor alene med moren, mens dette er tilfældet for lidt færre af børnene med dansk baggrund. Denne forskel kan dog skyldes det større bortfald blandt enlige forsørgere i BFU. Den største forskel på de to grupper af børn er andelen, som bor i en sammenbragt familie med moren og en ny partner, hvilket er langt mere udbredt blandt børn med dansk baggrund end blandt børn med anden etnisk baggrund. Jævnfør definitionen i kapitel 2 er denne forskel signifikant og substantiel. Bemærk, at børn, der bor

alene med faren eller med far og ny partner, ikke findes i analysen på grund af undersøgelsens design.¹

Børns levevilkår afhænger selvfølgelig i høj grad af, hvilken type familie de bor i. Hvad enten børnene bor alene hos moren eller i en sammenbragt familie, har de typisk oplevet forældrenes skilsmisse, hvilket kan være en traumatisk oplevelse (Amato, 2000). For børn med anden etnisk baggrund kan konsekvensen af forældrenes skilsmisse yderligere betyde, at barnet ikke bor i samme land som faren. Derudover kan forholdene for børn med flygtningebaggrund være særligt problematiske, fordi der er en større sandsynlighed for, at den ikke-tilstedeværende far er død. Dette har vi dog ingen oplysninger om.

Ud over forskellen i, hvor mange børn der bor sammen med kun én eller begge forældre, kan der være forskel på, hvor mange andre voksne der bor i familien. Tabel 3.2 viser, hvor mange voksne der bor i familien.

TABEL 3.2
Antal voksne i familien. Procent.

	EFU	BFU	X ² (DF=5)
1	19	14	87,4***
2	63	78	
3	15	7	
4	2	1	
5+	1	0	
Antal observationer	514	4.564	

Anm.: *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.
Kilde: Spørgeskema til moren.

De fleste familier med både dansk og anden etnisk baggrund omfatter to voksne, men familierne med anden etnisk baggrund har substantielt flere voksne familiemedlemmer. 18 pct. af børnene med anden etnisk baggrund bor således sammen med tre eller flere voksne, mens dette kun er tilfældet for 8 pct. af børnene med dansk baggrund. Børnene med anden etnisk baggrund har således flere voksne omkring sig i hverdagen end børn med dansk baggrund.

1. Kun svar fra mødre, der bor sammen med deres barn, er inkluderet i analysen.

TABEL 3.3

Antal søskende, opdelt på helsøskende og halvsøskende på hhv. morens og farens side. Procent.

	Helsøskende		Halvsøskende (mor)		Halvsøskende (far)	
	EFU	BFU	EFU	BFU	EFU	BFU
Ingen	7	17	91	84	91	87
1	19	51	6	11	6	8
2	30	25	2	4	3	4
3+	44	7	1	1	1	1
Antal observationer	558	4.568	558	4.568	558	4.568
χ^2 (DF=3)		768,6***		20,7***		6,5(ns)

Anm.: ns = ikke signifikant, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Registerdata.

Mens relationen til forældrene er den vigtigste for langt de fleste børn, er relationen til søskende den næstvigtigste (Broberg et al., 2006; McGoldrick et al., 1999). Det mest almindelige for børn med dansk baggrund er at have én søskende, mens børn med anden etnisk baggrund for det meste har flere søskende – det hyppigste for børn med anden etnisk baggrund er at have tre eller flere helsøskende (tabel 3.3). Der er således signifikant og substantiel forskel på antallet af helsøskende for de to grupper af børn.

Via registerdataene er det muligt ud over antallet af helsøskende at se på antallet af halvsøskende på hhv. morens og farens side. I forhold til halvsøskende på farens side er der ikke signifikant forskel på børnene med anden etnisk baggrund og børnene med dansk baggrund. I forhold til halvsøskende på morens side finder vi en signifikant forskel, idet børn med dansk baggrund har flere halvsøskende end børn med anden etnisk baggrund (9 pct. af børnene med anden etnisk baggrund har halvsøskende i forhold til 16 pct. af børnene med dansk baggrund). Forskellen er ikke så stor, at den er substantiel, men omvendt betyder bortfaldet blandt familierne med dansk baggrund, at den reelle forskel er større.

FAMILIERESSOURCER

En families ressourcer kan beskrives på mange måder. Her beskriver vi ressourcerne ud fra forældrenes uddannelsesniveaue og socioøkonomiske

status. Desuden inddrager vi forældrenes individuelle problemer med misbrug eller kriminalitet samt mødrenes selvoplevede helbred.

Flere faktorer i familien spiller en rolle for fx børns uddannelse. McIntosh og Munk (2007) har i en dansk spørgeskemaundersøgelse påvist, at fx farens arbejde, forældrenes uddannelse, antal søskende og den fælles husholdning påvirker barnets muligheder for succes i skolen. Umiddelbart er børnene af anden etnisk baggrund mere eksponeret for flere af disse risikofaktorer i forhold til børn med dansk baggrund, fordi forældrene har færre socioøkonomiske ressourcer.

TABEL 3.4

Forældrenes højeste fuldførte uddannelse i Danmark. Procent.

	Mor		Far	
	EFU	BFU	EFU	BFU
Ingen dansk uddannelse	13	0	13	2
<i>Ikke erhvervskompetencegivende</i>				
Mindre end 9. klasse	26	1	20	3
Grundskole	24	15	18	16
Gymnasial uddannelse	13	7	10	5
<i>Erhvervskompetencegivende</i>				
Erhvervsfaglig uddannelse	18	41	26	45
Kort videregående uddannelse	3	5	3	7
Mellemlang videregående uddannelse	3	24	5	13
Lang videregående uddannelse	1	7	4	10
Antal observationer	558	4.568	528	4.404
χ^2 (DF=7)		1.641,6***		577,5***

Anm.: *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Registerdata.

Der er store signifikante og substantielle forskelle på uddannelsesniveaulet for forældre med anden etnisk baggrund og forældre med dansk baggrund (se tabel 3.4). Mere end 75 pct. af forældrene med dansk baggrund har en erhvervskompetencegivende uddannelse, mens højst 38 pct. af forældrene med anden etnisk baggrund har en sådan uddannelse. Relativt mange af forældrene med anden etnisk baggrund har ingen dansk uddannelse (13 pct.). Disse forældre kan selvfølgelig godt have en erhvervskompetencegivende uddannelse fra udlandet, men vi ved fra andre undersøgelser, at de typisk kun har en kort eller ingen uddannelse (Mo-

gensen & Matthiessen, 2000). Samlet er de uddannelsesmæssige ressourcer således lavere i familierne med anden etnisk baggrund end i familierne med dansk baggrund.

TABEL 3.5

Forældrenes socioøkonomiske status (hovedaktivitet i året). Procent.

	Mor		Far	
	EFU	BFU	EFU	BFU
<i>Beskæftigede</i>	32	85	47	93
Lønmodtager, højt niveau	2	14	2	19
Lønmodtager, mellem niveau	2	23	2	15
Lønmodtager, lavt niveau	14	34	17	29
Anden form for lønmodtager	14	10	17	18
Selvstændig	1	4	9	11
<i>Ikke beskæftigede</i>	68	15	52	7
Arbejdsløs	11	4	12	2
Kontanthjælpsmodtager	40	4	22	2
Førtidspensionist	3	1	12	1
Uden for arbejdsstyrken	13	5	6	2
Antal observationer	554	4.534	528	4.404
χ^2 (DF=2)		848,2***		894,2***

Anm.: *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Registerdata.

Ligesom for uddannelsesniveaet er der store substantielle forskelle mellem den socioøkonomiske status (SES) for forældre med dansk og anden etnisk baggrund (tabel 3.5). Der er langt flere forældre med dansk baggrund, der er i beskæftigelse, end forældre med anden etnisk baggrund, og dette gælder både for mødre og fædre. Omvendt er en stor del af forældrene med anden etnisk baggrund ikke beskæftigede, og de fleste af disse er på overførselsindkomst (54 pct. af mødrene og 48 pct. af fædrene). Specielt er der mange kontanthjælpsmodtagere blandt mødrene af anden etnisk baggrund. Endvidere viser tabel 3.5, at en betydelig andel af specielt mødrene med anden etnisk baggrund står uden for arbejdsmarkedet – er hjemmegående husmødre – hvilket er noget mere usædvanligt blandt mødrene med dansk oprindelse.

Som en følge af at så mange forældre med anden etnisk baggrund ikke er beskæftigede, er indkomsten i mange af familierne med

anden etnisk baggrund lav. En beregning af, hvor stor en andel af familierne der lever under en relativ fattigdomsgrænse på 50 pct. af medianindkomsten, viser således, at 17 pct. af familierne med anden etnisk baggrund er under fattigdomsgrænsen mod 4 pct. af familierne med dansk baggrund (ikke vist i tabel).² Indkomst er her defineret som den ækvivalenskorrigerede disponible familieindkomst for alle, der bor på samme adresse.

TABEL 3.6

Morens oplevelse af forskellige symptomer inden for det seneste år. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
Angst, dårlige nerver	30	9	213,7***
Depression	33	10	215,9***
Migræne	34	18	71,4***
Ondt i hjertet	14	5	68,5***
Søvnproblemer	42	28	43,8***
Følelse af ikke at kunne klare de daglige problemer	35	26	17,9***
Træthedsfølelser	61	50	20,6***
Tilbagevendende smerter i led og knogler	29	23	10,0***
Antal observationer	500-511	4.502-4.563	

Anm.: *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til moren.

Et andet område, hvor der er forskel på de to grupper, er i forhold til mødrenes subjektive angivelse af helbredsmæssige problemer (se tabel 3.6). Forskellene mellem mødrene med dansk baggrund og anden etnisk baggrund er alle signifikante, og langt de fleste er substantielle. Mødre med anden etnisk baggrund angiver substantielt oftere angst, depression, migræne, smerter i hjertet, søvnproblemer, utilstrækkelighed og træthed, mens forskellen i forhold til kropslige smerter er signifikant, men ikke substantiel. Det er velkendt, at personer med anden etnisk baggrund oplever flere helbredsproblemer (Bayard-Burfields, Sundquist & Johansson, 2002; Schläger, Rasmussen & Kjølner, 2005). En forklaring på dette er delvist, at flere har flygtningebaggrund og fx har traumatiske oplevel-

2. Andel i relativ fattigdom: EFU = 17 pct.; BFU = 4 pct.; $\chi^2 = 169,5$, DF = 1, $p < 0,001$.

ser bag sig, men også fx tyrkiske og pakistanske indvandrere vurderer generelt deres helbred dårligere end danskere (Singhammer, 2008). Uanset årsag kan det dog forventes, at mødrenes relativt dårlige helbred kan have betydning for relationen til deres børn.

Også andre alvorlige problemer kan have betydning for børnenes hverdag. Vi har set på, hvor mange af børnenes forældre der er registreret i enten misbrugsregistret eller i kriminalregistret (se tabel 3.7). Meget få forældre har et misbrug af et sådant omfang, at de er registreret i misbrugsregistret, og der er ikke substantiel forskel på forældre med dansk og anden etnisk baggrunds forekomst i misbrugsregistret. Ligeledes har meget få mødre, uafhængigt af etnisk baggrund, været fængslet, hvorimod fædre med anden etnisk baggrund signifikant og substantielt oftere end fædre med dansk baggrund har været fængslet. At mødre generelt er mindre kriminelle end fædre, er som forventet, idet anden forskning viser, at mænd oftere begår kriminelle handlinger end kvinder (Heidensohn, 1997).

TABEL 3.7

Forældrenes forekomst i misbrugs- eller kriminalregister. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
Mor misbruger	0	0	1,0 ^{ns}
Far misbruger	1	0	7,6 ^{**}
Mor har været fængslet	1	0	0,5 ^{ns}
Far har været fængslet	10	5	22,1 ^{***}
Antal observationer	585	4.821	

Anm.: ns = ikke signifikant, ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Registerdata.

At fædre med anden etnisk baggrund er overrepræsenterede i kriminalregistret i forhold til fædre med dansk baggrund, kan have flere forklaringer (Sarnecki, 2003). Muligvis begår personer med anden etnisk baggrund flere kriminelle handlinger, men det kan ikke udelukkes, at forskellen beror på, at den generelle anmeldelses- og straffhyppighed er større for personer med anden etnisk baggrund. International forskning peger således på, at personer med anden etnisk baggrund har betydelig højere risiko for at blive sendt i fængsel efter retsforfølgelse (Smith, 1997). Det skal dog i øvrigt bemærkes, at en del af forklaringen på forskellen mellem

fædre med anden etnisk baggrund og med dansk baggrund er det skæve bortfald mellem de to grupper. Der er således færre familier med dansk baggrund med en far, der har været fængslet, der har svaret på undersøgelsen i forhold til befolkningsandelen.

NETVÆRK

Til slut i dette kapitel ser vi på familiens netværk. En vigtig parameter for mange børnefamilier er muligheden for at kunne trække på et netværk i forbindelse med akut opståede situationer som fx sygdom. Det at have et netværk at trække på kan fx gøre hverdagen mindre stressende (Deding, Lausten & Andersen, 2006). Tabel 3.8 viser, at der er signifikant og substantiel forskel på det netværk, som omgiver familierne med anden etnisk baggrund og familierne med dansk baggrund. Mindre end halvdelen af mødre med anden etnisk baggrund oplever, at de altid kan få hjælp af nogen i deres netværk, mens mere end halvdelen af mødre med dansk baggrund oplever, at de altid kan få hjælp. Omvendt oplever 1 ud af 20 mødre med anden etnisk baggrund, at de aldrig kan få hjælp, mens 1 af 5 mødre med dansk baggrund oplever det samme. Disse resultater er umiddelbart modsatrettede, men kan forklares ved, at familier med anden etnisk baggrund generelt kan trække på færre personer, da fx deres familiemæssige netværk i Danmark er svagere, men til gengæld vil de næsten altid bo i nærheden af det netværk, de har, mens familier med dansk baggrund kan være flyttet til en anden del af Danmark pga. uddannelse eller job (Deding & Jakobsen, 2006; Deding, Lausten & Andersen, 2006).

Forskellen på familiernes netværk illustreres ligeledes i tabel 3.8. Mødre med hhv. dansk og anden etnisk baggrund har for det meste signifikant forskellige oplevelser af, hvem de altid eller ofte kan få hjælp af i en akut situation. Mødre med anden etnisk baggrund oplever oftest, at de kan få hjælp fra venner, naboer eller arbejdskammerater (41 pct.), hvilket ikke er signifikant forskelligt fra mødre med dansk baggrund (39 pct.). Omvendt kan mødre med dansk baggrund oftest få hjælp fra morens forældre (55 pct.) eller farens forældre (43 pct.), hvilket i begge tilfælde er signifikant substantielt flere end for mødre med anden etnisk baggrund. Den mest markante forskel på de to grupper er således, at familier med anden etnisk baggrund i markant mindre omfang har

mulighed for at trække på bedsteforældre end familier med dansk baggrund.

TABEL 3.8

Mødres oplevelse af hjælp fra personer i en situation med fx sygdom, pludseligt arbejde mv. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
Altid hjælp fra nogen	46	61	46,4***
Aldrig hjælp fra nogen	5	21	182,6***
<i>Altid eller ofte hjælp fra</i>			
Morens forældre	19	55	245,7***
Farens forældre	13	43	175,3***
Morens søskende	26	22	3,9*
Farens søskende	20	16	4,8*
Venner, naboer eller arbejdskammerater	41	39	0,7 ^{ns}
Forældre til barnets kammerater	19	30	41,4***
Antal observationer	500-512	4.554-4.560	

Anm.: ns = ikke signifikant, * = $p < 0,05$, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til moren.

SAMMENFATNING

Sammenfattende finder vi store forskelle på de to grupper af børn, både i forhold til familiens sammensætning, familiens socioøkonomiske og helbredsmæssige ressourcer og familiens netværk. Med hensyn til familiens sammensætning finder vi to substantielle forskelle på børn med anden etnisk baggrund og børn med dansk baggrund. For det første bor børn med dansk baggrund oftere i en sammenbragt familie og har halv-søskende på morens side, end det er tilfældet for børn med anden etnisk baggrund. For det andet er der flere børn og flere voksne i familier med anden etnisk baggrund end i familier med dansk baggrund.

Med hensyn til familiernes socioøkonomiske og helbredsmæssige ressourcer finder vi, at mange forældre med anden etnisk baggrund har lav eller ingen uddannelse og i højere grad er uden beskæftigelse. Familierne lever oftere under en relativ fattigdomsgrænse. Samtidig har flere fædre med anden etnisk baggrund haft kontakt med fængselsvæsenet,

mens mødre med anden etnisk baggrund giver udtryk for markant flere helbredsmæssige problemer end mødre med dansk baggrund.

Endelig finder vi, at familier med dansk baggrund har et større netværk i forbindelse med akut opståede situationer end familier med anden etnisk baggrund. Dette skyldes primært, at familier med anden etnisk baggrund ikke så tit har bedsteforældre i nærheden, som de kan trække på. Omvendt er der også substantielt flere familier med dansk baggrund, der aldrig har mulighed for at trække på et netværk end familier med anden etnisk baggrund, hvilket ofte skyldes, at familien bor langt væk fra den øvrige familie i Danmark.

For alle disse faktorer kan bortfaldsproblematikken gøre, at forskellene mellem grupperne kommer til at se større ud, end de i virkeligheden er. Som nævnt er frafaldet blandt mødre med dansk baggrund større, hvis de socioøkonomiske ressourcer er lavere. Men selv hvis man inkluderer dette, er der ingen tvivl om, at der er store forskelle på den familiemæssige baggrund for de to grupper af børn (se også bortfaldsanalysen i bilaget).

FAMILIELIV

I dette kapitel ser vi på forskellige aspekter af livet i familien. Forældre og børn kan være sammen på mange forskellige måder. I dette kapitel ser vi på sprog og samtaleemner, på fælles aktiviteter og pligter i hjemmet samt på medbestemmelse og elementer, der anvendes i mødrenes opdragelse.

SPROG OG SAMTALEEMNER

For børnene med anden etnisk baggrund kan kommunikation og samtale med forældrene foregå på flere sprog. I tabel 4.1 viser vi morens angivelse af, hvorvidt hun mest taler dansk eller eget modersmål med barnet, samt morens opfattelse af, hvilket sprog barnet er bedst til. Omkring to tredjedele af mødrene med anden etnisk baggrund taler mest eller kun med barnet på eget modersmål, mens resten taler enten lige meget dansk og modersmål eller mest dansk (en lille gruppe taler kun dansk med barnet). Der er altså samlet en meget stor del af kommunikationen i børnenes hjem, der ikke foregår på dansk.

Selvom de etniske mødre taler eget modersmål med deres børn, så oplever langt de flest af mødrene, at barnet er bedst til dansk eller lige god til begge sprog. Men dette er selvfølgelig svært at validere, idet det bygger på mødrenes egen vurdering. Børnenes sprogkunderskaber er vigtige både i forhold til muligheden for indlæring i skolen, men også socialt

som kommunikationsmiddel i forhold til familie og venner. Der er således peget på, at manglende dansk kundskaber kan være en årsag til, at mange børn med anden etnisk baggrund har det sværere i uddannelsessystemet (Dahl & Jakobsen, 2005).

TABEL 4.1

Morens angivelse af sprog og samtaleemne. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
<i>Den etniske mors sprog med barnet</i>			
Kun dansk	5		
Mest dansk, men også modersmål	14		
Lige meget dansk og modersmål	17		
Mest modersmål, men også dansk	30		
Kun modersmål	34		
<i>Den etniske mors oplevelse af, hvad barnets bedste sprog er</i>			
Bedst til dansk	71		
Bedst til modersmål	2		
Lige god til begge sprog	24		
Taler kun dansk	2		
<i>Samtaleemne med barnet mindst 2-3 gange om ugen</i>			
Skole eller klub	91	97	42,9***
Fritidsaktiviteter	73	84	38,2***
Forhold til venner/andre børn	70	78	14,1***
Forhold til skolelærere	50	39	23,2***
Fysisk sundhed/velbefindende	42	46	2,8 ^{ns}
Psykisk sundhed/velbefindende	31	34	2,2 ^{ns}
Antal observationer	510-514	4.544-4.563	

Anm.: ns = ikke signifikant, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til moren.

I nederste del af tabel 4.1 viser vi, hvilke ting mødre med hhv. anden etnisk og dansk baggrund taler om med deres børn mindst to-tre gange om ugen. Temaerne er angivet på et meget overordnet niveau, og der kan således ligge mange forskellige emner nedenunder, men de mest almindelige samtaleemner for mødre og børn med anden etnisk baggrund er de samme som for mødre og børn med dansk baggrund – skole eller klub, fritidsaktiviteter og forholdet til venner eller andre børn. For to af temaerne i tabel 4.1 er der signifikante og substantielle forskelle på svarene fra mødre med anden etnisk baggrund og mødre med dansk

baggrund: Mødre med dansk baggrund og deres børn taler oftere sammen om fritidsaktiviteter, mens mødre med etnisk baggrund og deres børn oftere taler sammen om forholdet til skolelærere. Forskellen i forhold til fritidsaktiviteter hænger formodentlig sammen med, at børnene med dansk baggrund oftere har fritidsaktiviteter end børn med anden etnisk baggrund (se kapitel 6).

TABEL 4.2

Morens angivelse af samtaleemne mindst 2-3 gange om ugen, opdelt efter barnets køn. Procent.

	Dreng			Piger		
	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
Skole eller klub	93	97	13,5***	89	96	29,9***
Fritidsaktiviteter	78	84	5,9*	68	84	39,9***
Forhold til venner/ andre børn	68	75	5,2*	73	81	9,9**
Forhold til skolelærere	51	38	16,1***	49	39	7,8**
Fysisk sundhed/ velbefindende	39	44	2,3 ^{ns}	44	47	0,7 ^{ns}
Psykisk sundhed/ velbefindende	29	32	1,4 ^{ns}	33	37	0,9 ^{ns}
Antal observationer	261	2.339-2.351		259-261	2.207-2.213	

Anm.: ns = ikke signifikant, * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$ *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til moren.

I tabel 4.2 er morens angivelse af samtaleemne opdelt efter barnets køn. I det store og hele taler mødre med deres sønner og døtre om de samme ting, uanset etnisk baggrund. Der er dog et par interessante forskelle. Vi finder således, at mødre med anden etnisk baggrund taler mindre med deres døtre om fritidsaktiviteter end mødre med dansk baggrund (forskellen er signifikant og substantiel), mens denne forskel ikke er substantiel for drengenes vedkommende. Omvendt finder vi, at mødre med anden etnisk baggrund taler mere med deres sønner om forholdet til skolelærerne end mødre med dansk baggrund (forskellen er signifikant og substantiel), mens denne forskel ikke er substantiel for pigernes vedkommende. I kapitel 6 viser vi, at specielt piger med anden etnisk baggrund går til færre fritidsaktiviteter end piger med dansk baggrund, mens

der er mindre forskelle for drengenes vedkommende. Dette kan forklare kønsforskellen i forhold til dette samtaleemne. For drengene kan forklaringen være, at mødre med anden etnisk baggrund i nogen grad interesserer sig mere for sønnernes uddannelse end for døtrenes, mens en anden mulighed kan være, at drengene har flere problemer i skolen, således at der er mere at snakke om. Det skal dog understreges, at vi ikke kender det nærmere indhold af samtalerne og heller ikke ved, om samtalen er initieret af barnet eller moren.

FÆLLES AKTIVITETER OG PLIGTER I HJEMMET

TABEL 4.3

Morens angivelse af forskellige aktiviteter, som barnet udfører/indgår i. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
<i>Mor sammen med barnet om bestemte aktiviteter ugentligt</i>			
Spil eller leg	22	31	16,1***
Lektielæsning	57	74	62,8***
Fritidsaktiviteter, fx sport	12	28	60,7***
Ture, fx skoven eller svømmehallen	10	11	0,0 ^{ns}
Biograffure, tur i teater eller lignende	1	1	0,8 ^{ns}
Madlavning	33	21	40,6***
Huslige gøremål	41	31	22,3***
Se fjernsyn	84	81	2,3 ^{ns}
Læse for barnet	14	19	7,8**
Købe ind/'shoppe'	41	27	39,4***
<i>Religiøse aktiviteter</i>			
Familien fejrer religiøse højtider og helligdage sammen, fx jul, påske eller ramadan	93	94	1,1 ^{ns}
Familien beder bøn sammen, fx aftenbøn, bordbøn eller fællesbøn hjemme	47	7	742,2***
Familien deltager sammen i andre religiøse handlinger, fx går i kirke, moske eller tempel	46	32	40,9***
Antal observationer	508-513	4.550-4.565	

Anm.: ns = ikke signifikant, ** = $p < 0,01$ *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til moren.

En ting er, hvad mødre og børn taler om, en anden er, hvilke ting de laver sammen. De hyppigste aktiviteter, som mødre angiver at have

sammen med deres børn, er at se fjernsyn og læse lektier, hvilket er uafhængigt af etnisk baggrund (tabel 4.3). Men der er for mange aktiviteter signifikante og substantielle forskelle på frekvensen for de to grupper af børn, som tegner et billede af forskellige måder at være sammen på. Børn og mødre med anden etnisk baggrund laver således substantielt oftere aktiviteter sammen, som kan siges at være til nytte for familien (madlavning, huslige gøremål og købe ind/'shoppe'), mens børn og mødre med dansk baggrund substantielt oftere laver aktiviteter, som kan siges at være til nytte for barnet (lektielæsning og fritidsaktiviteter).

Både familier med anden etnisk og dansk baggrund fejrer religiøse højtider og helligdage i stort omfang (se tabel 4.3). Til gengæld er det religiøse samvær substantielt oftere forekommende i familier med anden etnisk baggrund. Næsten halvdelen af mødrene med anden etnisk baggrund angiver således, at familien hyppigt beder bøn sammen eller deltager i andre religiøse handlinger sammen, mens det er yderst sjældent, at familier med dansk baggrund beder sammen. Det skal bemærkes, at der ikke er spurgt om hyppighed i forhold til de religiøse handlinger. Vi ved således ikke, om aktiviteterne foregår fx ugentligt eller årligt.

I tabel 4.4 er mødrenes aktiviteter sammen med børnene opdelt efter barnets køn. For de to aktiviteter, som er substantielt hyppigere for mødre med dansk baggrund (lektielæsning og fritidsaktiviteter), ser vi, at forskellen er substantiel for både piger og drenge. Med andre ord er denne forskel uafhængig af børnenes køn. Omvendt er der forskel på køn i forhold til aktiviteter, som er substantielt hyppigere i familier med anden etnisk baggrund. Piger med anden etnisk baggrund er således substantielt hyppigere med til madlavning og huslige gøremål end piger med dansk baggrund, mens forskellen for drenge af hhv. dansk og anden etnisk baggrund i forhold til disse to aktiviteter ikke er signifikant. Det vil sige, at det udelukkende er pigerne med anden etnisk baggrund, der frembringer resultatet om, at børn med anden etnisk baggrund har substantielt flere aktiviteter med moren, som er til nytte for familien (madlavning og huslige gøremål).

Med hensyn til at købe ind/'shoppe' finder vi substantielle forskelle mellem børn af hhv. dansk og anden etnisk baggrund både for piger og drenge. Dette er umiddelbart i modstrid med resultatet om, at piger med anden etnisk baggrund, men ikke drenge, er mere involveret i husarbejde. Dette kan dog hænge sammen med, at indkøb i modsætning til madlavning og huslige gøremål er en udadvendt aktivitet. Andre un-

dersøgelser viser således, at mænd med indvandrerbaggrund bruger mere tid på indkøb end mænd med dansk baggrund (Deding & Jakobsen, 2006).

TABEL 4.4

Morens angivelse af ugentlige aktiviteter sammen med barnet, fordelt efter barnets køn. Procent.

	Dreng			Piger		
	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
Spil eller leg	23	30	5,1 ^{ns}	22	32	11,7 ^{***}
Lektielæsning	61	75	26,9 ^{***}	53	72	36,0 ^{***}
Fritidsaktiviteter, fx sport	13	26	22,8 ^{***}	11	30	39,1 ^{***}
Ture, fx skoven eller svømmehallen	10	9	0,2 ^{ns}	10	12	0,5 ^{ns}
Biografture, tur i teater eller lignende	1	1	0,1 ^{ns}	2	1	0,8 ^{ns}
Madlavning	20	15	4,3 ^{ns}	46	26	43,7 ^{***}
Huslige gøremål	33	29	1,8 ^{ns}	49	32	28,2 ^{***}
Se fjernsyn	80	81	0,0 ^{ns}	87	81	5,6 [*]
Læse for barnet	14	21	7,2 ^{**}	14	17	1,4
Købe ind/'shoppe'	36	21	27,4 ^{***}	46	34	14,2 ^{***}
Antal observationer	261	2.343-2.352		249-251	2.212	

Anm.: ns = ikke signifikant, * = $p < 0,05$ ** = $p < 0,01$ *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til moren.

I tabel 4.5 ser vi nærmere på, hvilke ting børnene hjælper med i familien. Først ser vi, hvilke opgaver børnene gør mindst én gang om ugen og dernæst, hvilke af disse opgaver der er børnenes pligt. De hyppigste opgaver for børn med anden etnisk baggrund er at gøre rent eller rydde op på eget værelse (77 pct.) efterfulgt af at lægge tøj på plads og dække bord/tage ud (begge 69 pct.). De hyppigste aktiviteter for børn med dansk baggrund er at dække bord/tage ud (83 pct.) samt vaske op (68 pct.). Der er signifikante substantielle forskelle mellem børn af anden etnisk og dansk baggrund for alle aktiviteter på nær at lave aftensmad, som er lige hyppig for børn med anden etnisk og dansk baggrund.

TABEL 4.5

Barnets angivelse af ting, det laver hjemme mindst én gang om ugen, samt hvorvidt disse ting er pligter. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
<i>Ting, barnet laver mindst én gang om ugen</i>			
Laver aftensmad (alene eller sammen med andre)	30	30	0,0 ^{ns}
Smører egen madpakke	34	23	34,7 ^{***}
Dækker bord/tager ud	69	83	69,7 ^{***}
Vasker op (sætter ting i opvaskemaskine)	57	68	27,5 ^{***}
Vasker tøj/hænger tøj til tørre	22	10	65,0 ^{***}
Lægger eget tøj på plads	69	57	32,5 ^{***}
Gør rent eller rydder op på eget værelse	77	53	112,8 ^{***}
Gør rent eller rydder op i huset/lejligheden	58	28	209,3 ^{***}
Antal observationer	555-557	4.511-4.563	
<i>Pligt blandt de ting, barnet laver mindst én gang om ugen</i>			
Laver aftensmad (alene eller sammen med andre)	27	46	21,9 ^{***}
Smører egen madpakke	64	76	11,8 ^{***}
Dækker bord/tager ud	63	79	50,0 ^{***}
Vasker op (sætter ting i opvaskemaskine)	58	77	56,0 ^{***}
Vasker tøj/hænger tøj til tørre	57	59	0,1 ^{ns}
Lægger eget tøj på plads	76	80	3,2 ^{ns}
Gør rent eller rydder op på eget værelse	86	87	0,6 ^{ns}
Gør rent eller rydder op i huset/lejligheden	63	67	1,7 ^{ns}
Antal observationer	50-430	472-3.799	

Anm.: ns = ikke signifikant, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til barnet.

Der er nogen forskel på, hvorvidt det er børn med dansk eller med anden etnisk baggrund, der foretager en bestemt opgave hyppigst. Børn med anden etnisk baggrund angiver substantielt oftere, at de vasker tøj/hænger tøj til tørre, lægger eget tøj på plads, gør rent eller rydder op på eget værelse, samt gør rent eller rydder op i huset/lejligheden. Disse aktiviteter er, hvad man i tidligere studier har kaldt for 'pige-opgaver' (Bonke, 1998; Andersen & Hestbæk, 2000). Børn med dansk baggrund angiver modsat substantielt oftere, at de gør, hvad man i tidligere studier har kaldt 'unisex-opgaver' (Bonke, 1998; Andersen & Hestbæk, 2000), nemlig at dække bord/tage ud og vaske op. At smøre sin egen madpakke kan også kaldes en unisex-opgave, det er dog også børnene med anden etnisk baggrund, som substantielt oftere gør dette.

Ud over at svare på, hvilke ting børnene hjælper med i familien, er børnene blevet spurgt, om opgaven er en pligt (se nederst i tabel 4.5). Der er fire substantielle forskelle i andelen, som angiver, at husarbejdet

er en pligt, og for alle er det børn med dansk baggrund, der oftere angiver, at husarbejdet er en pligt. Dette kunne tyde på, at børnene med dansk baggrund oftere end børn med anden etnisk baggrund hjælper til, fordi det er en pligt. Omvendt må det bemærkes, at ordet pligt kan være svært at forstå og definere, således at forskellen mellem grupperne kan ligge i en forskellig sproglig opfattelse af ordets betydning.

TABEL 4.6

Barnets angivelse af ting, det laver hjemme mindst én gang om ugen, opdelt efter barnets køn. Procent.

	Drenge			Piger		
	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
Laver aftensmad (alene eller sammen med andre)	20	25	3,8 ^{ns}	42	37	2,5 ^{ns}
Smører egen madpakke	21	17	2,3 ^{ns}	48	29	41,2 ^{***}
Dækker bord/tager ud	58	82	92,4 ^{***}	80	84	3,4 ^{ns}
Vasker op (sætter ting i opvaskemaskine)	43	65	53,3 ^{***}	72	72	0,0 ^{ns}
Vasker tøj/hænger tøj til tørre	17	7	41,3 ^{***}	27	14	27,6 ^{***}
Lægger eget tøj på plads	61	47	21,1 ^{***}	78	67	12,0 ^{***}
Gør rent eller rydder op på eget værelse	70	46	58,0 ^{***}	84	61	56,2 ^{***}
Gør rent eller rydder op i huset/lejligheden	48	24	76,1 ^{***}	67	32	136,5 ^{***}
Antal observationer	275-283	2.272-2.360		264-272	2.096-2.203	

Anm.: ns = ikke signifikant, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til barnet.

Ser vi på fordelingen af arbejdsopgaver i hjemmet efter køn, tegner der sig to forskellige mønstre (se tabel 4.6). For nogle aktiviteter genfindes forskellen mellem børn med dansk og anden etnisk baggrund både for piger og drenge, mens der for andre aktiviteter er kønsforskelle. Vi finder således, at 'pige-opgaverne' er mere udbredte blandt børn med anden etnisk baggrund end blandt danske børn for både piger og drenge (vaske tøj/hænge tøj til tørre, lægge eget tøj på plads, gøre rent eller rydde op på eget værelse, samt gøre rent eller rydde op i huset/lejligheden). Omvendt for 'unisex-opgaverne', som er mest udbredte blandt børn med dansk baggrund (dække bord/tage ud og vaske op). Denne forskel drives af drengene med dansk baggrund, mens der ikke er signifikant forskel på

hyppigheden for pigernes vedkommende. Endelig finder vi, at piger med anden etnisk baggrund substantielt oftere end piger med dansk baggrund smører egen madpakke, mens denne forskel ikke er signifikant for drengenes vedkommende.

BØRNS MEDBESTEMMELSE OG FORÆLDRENS OPDRAGELSESPRAKSIS

Vi vender nu blikket mod, hvor stor medbestemmelse barnet har i familien, samt hvilke opdragelseselementer forældrene anvender.

I forhold til en lang række områder er børnene blevet spurgt om, hvem der bestemmer i familien, når beslutninger skal træffes. Børnene har svaret enten, at de bestemmer selv, at forældrene bestemmer, eller at beslutningen tages i fællesskab. Generelt lader børnene til at have indflydelse på mange af områderne i deres liv (se tabel 4.7). Der er dog enkelte områder, som forældrene ifølge børnene bestemmer mere over: sengetid før skoledag, rengøring på eget værelse og komme-hjem-tidspunkt. Der er en generel tendens til, at børnene med anden etnisk baggrund signifikant oftere selv kan bestemme (7 ud af 11 områder), men hvad angår komme-hjem-tidspunkt og samvær med kammerater, har børn med dansk baggrund mere selvbestemmelse. På fire områder er de signifikante forskelle substantielle: sengetid før skoledag, tid til lektier, samvær med kammerater og komme-hjem-tidspunkt om eftermiddagen.

Umiddelbart er der således flere områder, hvor børnene med anden etnisk baggrund har medbestemmelse i familien i forhold til børn med dansk baggrund. Dette kan ses som noget positivt – at børnene får mulighed for medansvar, men kan omvendt være negativt, hvis det på den anden side er udtryk for, at forældrene har fralagt sig ansvaret. I dette perspektiv kan det således opfattes som uhensigtsmæssigt, at børnene med anden etnisk baggrund i højere grad selv kan bestemme over sengetider og tid til lektier. Resultatet indikerer dog samlet, at mønstret for, hvordan børn og forældre bestemmer, er forskelligt i familier med anden etnisk og dansk baggrund.

TABEL 4.7

Barnets angivelse af, hvem der bestemmer ved beslutninger i familien.
Procent.

		Barnet	Forældre	Sammen	χ^2 (DF=2)
Sengetid før skoledag	EFU	15	66	19	195,4***
	BFU	3	79	18	
Tøj på i skole	EFU	89	4	7	17,3***
	BFU	82	7	11	
Rengøring på eget værelset	EFU	23	54	23	19,1***
	BFU	16	61	23	
Tid til lektier	EFU	63	26	12	46,2***
	BFU	48	29	22	
Fritidsaktiviteter	EFU	57	17	26	34,3***
	BFU	53	11	36	
Tid til fjernsyn, video og dvd	EFU	58	27	16	24,7***
	BFU	49	27	25	
Hvad du må se i fjernsynet	EFU	58	26	16	15,4***
	BFU	51	25	24	
Tid til mobiltelefon	EFU	63	21	16	4,5 ^{ns}
	BFU	61	20	20	
Samvær med kammerater	EFU	71	11	18	120,9***
	BFU	88	4	8	
Komme-hjem-tidspunkt om eftermiddagen	EFU	12	66	23	74,5***
	BFU	19	46	35	
Købe store ting for egne penge (fx mp3-afspiller)	EFU	44	26	30	32,7***
	BFU	45	17	39	
Antal observationer	EFU	501-557			
	BFU	4.133-4.523			

Anm.: ns = ikke signifikant, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.
Kilde: Spørgeskema til barnet.

I sammenhæng med, hvor meget medbestemmelse børnene har i familien, kan man se på, hvordan mødre angiver at opdrage deres børn. De fleste mødre tilkendegiver, at deres barn er nemt at opdrage uafhængigt af etnisk baggrund (tabel 4.8). Ros er klart det hyppigste opdragelsele-

ment for både mødre med dansk og anden etnisk baggrund (hhv. 94 pct. og 82 pct.), mens det næsthøypigste for mødre med anden etnisk baggrund er at fortælle, når barnet har gjort noget forkert (44 pct.), og for mødre med dansk baggrund at skælde ud (57 pct.). Der er flere substantielle forskelle på, hvilke opdragelseselementer mødre af hhv. anden etnisk og dansk baggrund angiver at bruge ugentligt. Mødre med dansk baggrund benytter således oftere ros og verbal skældud, mens mødre af anden etnisk baggrund oftere benytter sig af andre metoder som at sende barnet ind på værelset, tage hårdt fat og give stuearrest. Samlet er disse andre metoder dog ikke meget udbredte. Det kan endvidere bemærkes, at vi ikke finder nogen substantielle forskelle på opdragelseselementer i forhold til køn (ikke vist i tabel).

TABEL 4.8

Morens angivelse af, hvor nemt barnet er at opdrage, samt ugentlig brug af opdragelseselementer. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
Barnet er for det meste nemt at opdrage	75	75	0,0 ^{ns}
<i>Ugentlig brug af forskellige opdragelseselementer</i>			
Fortæller barnet, at han/hun har gjort noget forkert	44	44	0,1 ^{ns}
Roser barnet, når han/hun gør noget rigtigt	82	94	106,8 ^{***}
Skælder ud	35	57	85,4 ^{***}
Sender barnet ind på værelset	8	3	34,0 ^{***}
Belønner barnet, når det gør noget rigtigt	39	46	9,3 ^{**}
Markerer noget er forkert ved at tage hårdt fat	6	1	67,1 ^{***}
Giver barnet en lussing	0	0	0,3 ^{ns}
Giver barnet en endefuld	1	0	6,6 [*]
Giver barnet stuearrest	2	0	21,6 ^{***}
Siger, at barnet ikke må noget, som han/hun gerne vil	21	30	19,4 ^{***}
Tilbageholder alle eller dele af lommepenge	1	1	0,0 ^{ns}
Antal observationer	508-513	4.444-4.465	

Anm.: ns = ikke signifikant, * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til moren.

SAMMENFATNING

Sammenfattende finder vi i dette kapitel, at mødre med anden etnisk baggrund ofte taler på modersmålet med deres børn, men at børnene efter morens vurdering er bedre til dansk end forældrenes modersmål. De mest almindelige samtaleemner er ens for begge grupper med et par enkelte undtagelser: Mødre med anden etnisk baggrund taler mere med deres sønner om forholdet til skolelærerne end mødre med dansk baggrund, og mødre med anden etnisk baggrund taler mindre med deres døtre om fritidsaktiviteter end mødre med dansk baggrund.

I forhold til opgaver i hjemmet finder vi ligeledes en række forskelle. Generelt laver børn med dansk baggrund oftere 'unisex'-opgaver, såsom at dække bord, mens børn med anden etnisk baggrund oftere laver 'pige-opgaver', såsom at gøre rent og købe ind. For børnene med anden etnisk baggrund dækker dette over en kønsforskel, således at det primært er pigerne med anden etnisk baggrund, der hyppigere laver 'pige-opgaver'. Undtagelsen er indkøb for familien, som drenge med anden etnisk baggrund gør hyppigere end drenge med dansk baggrund. Endvidere er der den forskel på de to grupper af børn, at børn med dansk baggrund oftere angiver, at arbejdet er deres pligt.

Generelt synes der at være et stort samarbejde mellem børn og forældre i forhold til beslutninger, der vedrører børnenes liv. Børn med anden etnisk baggrund synes at have noget mere selvbestemmelse end børn med dansk baggrund. Særligt bestemmer børn med anden etnisk baggrund oftere over sengetider og tid til lektier, mens danske børn har mere medbestemmelse i forhold til samvær med kammerater og komme-hjem-tidspunkter. De fleste mødre tilkendegiver, at deres barn er nemt at opdrage uafhængigt af etnisk baggrund, og det mest normale opdragelseselement er ros. De forskelle, der findes i opdragelseselementer, synes at være, at mødre med anden etnisk baggrund oftere benytter sig af andre metoder såsom stuearrest, selvom disse kun er udbredt i meget begrænset omfang.

Samlet tegner resultaterne i dette kapitel et billede af, at der er nogen forskel på familielivet i familierne med hhv. dansk og anden etnisk baggrund. Disse forskelle kan have konsekvens for forholdet mellem forældre og børn, og for hvordan forældrene påvirker børnene og dermed børnenes senere udvikling. En sådan analyse falder dog uden for denne rapport's rammer.

SKOLELIV OG SOCIALE RELATIONER

Hvor familien udgør det ene centrale omdrejningspunkt i børnenes liv, udgør skole og kammerater det andet centrale omdrejningspunkt. Skolen er vigtig, fordi børnenes grundlæggende kundskaber, som er helt centrale i et videre uddannelsesforløb, fastlægges her. Derudover foregår en stor del af socialiseringsprocessen i skolen i forhold til lærere, venner og kammerater. Som tidligere nævnt har fx Pisa-undersøgelserne påpeget, at børn med anden etnisk baggrund har sværere ved at klare sig i skolen end børn med dansk baggrund. Et resultat fra Pisa Etnisk er, at hele 53 pct. af eleverne i folkeskolen med ikke-vestlig baggrund er uden funktionelle læsekompetencer, hvilket vil sige, at de læser for dårligt til at kunne klare et uddannelsesforløb med krav om boglige færdigheder (Egelund & Tranæs, 2007). Til sammenligning er det samme tilfældet for 17 pct. af eleverne med dansk baggrund. Specielt drengene med anden etnisk baggrund har vanskeligt ved at komme videre i uddannelsessystemet (Tranæs, 2008). Der er derfor god grund til at analysere, hvordan skolesituationen er for de 11-årige børn med anden etnisk baggrund sammenlignet med børn med dansk baggrund.

I dette kapitel ser vi først på børnenes skoleliv – hvordan børn og mødre vurderer børnenes faglige niveau - og på, hvor glade børnene er for at gå i skole. Vi ser desuden på eventuelle problemer i forbindelse med skolegangen. Dernæst ser vi på børnenes sociale relationer – herunder særligt samvær med venner og kammerater.

SKOLELIV

Den mest almindelige skoleform for både børn med anden etnisk baggrund og børn med dansk baggrund er folkeskolen, enten i skoledistriktet, hvor børnene bor, eller på en folkeskole uden for distriktet (tabel 5.1). Mere end 80 pct. af børnene går i folkeskole. I forhold til andre skoler er der substantiel forskel på andelen af børn, der går på en privatskole med et religiøst grundlag. Denne skoleform anvendes af dobbelt så mange børn med anden etnisk baggrund som børn med dansk baggrund. Som beskrevet i det foregående kapitel spiller religion en større rolle i hverdagen for familier med anden etnisk baggrund end for familier med dansk baggrund, hvilket kan være en del af forklaringen på forskellen i skolevalg. Det er dog stadig mindre end hvert tiende barn, der går i privatskole med religiøst grundlag.

TABEL 5.1

Morens angivelse af barnets skoletype, skolefaglig vurdering og brug af specialundervisning. Procent.

	EFU	BFU	χ^2
<i>Skoletype</i>			
Folkeskole i eller uden for skoledistrikt	81	84	23,1***
Folkeskole med specialundervisningsklasser	4	3	(DF=4)
Privatskole med religiøst grundlag	8	4	
Anden type privatskole	6	8	
Andet	1	1	
<i>Barnet kan følge med i skolen i nogen grad eller i høj grad</i>			
Dansk	96	96	0,9 ^{ns} (DF=1)
Matematik	96	96	0,1 ^{ns} (DF=1)
Natur og teknik	89	92	3,8* (DF=1)
Engelsk	86	90	5,6* (DF=1)
<i>Specialundervisning</i>			
Modtager specialundervisning nogle timer eller hele tiden	16	13	5,4* (DF=1)
Antal observationer	509-513	4.539-4.562	

Anm.: ns = ikke-signifikant, * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til moren.

Mødrene er blevet spurgt til deres vurdering af, hvorvidt barnet fagligt kan følge med i skolen i forskellige fag (tabel 5.1). Mødrene vurderer generelt deres børns faglige niveau i skolen meget højt, både for børn med anden etnisk baggrund og for børn med dansk baggrund. Der er kun meget lille forskel på, hvordan mødre med hhv. dansk og anden etnisk baggrund vurderer børnenes niveau – forskellen i natur og teknik samt engelsk er signifikant på 5 pct. niveau – men forskellene er langt fra substantielle. Ligeledes er der ikke substantiel forskel på andelen af børn med anden etnisk baggrund og børn med dansk baggrund, der modtager specialundervisning. Ligesom deres mødre vurderer langt de fleste af børnene, at de fagligt set klarer sig godt eller virkelig godt i skolen (tabel 5.2). Børnene vurderer dog sig selv lidt lavere, end mødrene gør. Der er ingen forskel på, hvor godt børn med anden etnisk baggrund og børn med dansk baggrund mener at klare sig i skolen.

Resultaterne her er interessante i relation til Pisa-undersøgelserne, fordi de tyder på, at forskellen mellem børn med anden etnisk baggrund og med dansk baggrund endnu ikke for alvor er opstået i 11-års-alderen, hvor de fleste børn går i 5. klasse. Den ikke-eksisterende forskel bliver endvidere understreget af bortfaldsproblematikken blandt børnene med dansk baggrund, som gennemsnitligt er fra relativt mere ressourcestærke familier end landsgennemsnittet for denne gruppe. Det kan også bemærkes, at vi ikke finder nogen særlig kønsforskel i forhold til den faglige vurdering, hverken for børn med anden etnisk baggrund eller med dansk baggrund (ikke vist i tabel). Desværre har vi kun subjektive vurderinger af børnenes faglige niveau til rådighed, og derfor kan det være svært at vide, om den subjektive vurdering dækker over en objektiv forskel på børnenes niveau. Det, der taler imod dette, er, at børnene også selv vurderer sig på samme niveau, da børn generelt er gode til at vurdere sig selv relativt til klassekammeraterne (Andersen, 2005).

TABEL 5.2

Barnets vurdering af egen skolegang. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
Klarer sig fagligt godt eller virkelig godt	85	82	3,6 ^{ns}
Synes, det er godt eller virkelig godt at gå i skole	84	70	52,9 ^{***}
Antal observationer	557-558	4.563-4.564	

Anm.: ns = ikke-signifikant, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til barnet.

Tabel 5.3 viser, hvor godt børnene kan lide at gå i skole opdelt efter køn. Tabellen viser, at børnene med anden etnisk baggrund generelt er gladere for at gå i skole end børn med dansk baggrund, og endvidere, at piger generelt er gladere for at gå i skole end drenge. Således synes kun 2 ud af 3 drenge med dansk baggrund, at det er godt eller virkelig godt at gå i skole, mens næsten 9 ud af 10 piger med anden etnisk baggrund er meget glade for at gå i skole. Det kan dog bemærkes, at tallet i sig selv ikke siger noget om, hvorfor børnene er glade for skolen – om det er pga. kammerater, lærere, det faglige eller noget helt andet.

TABEL 5.3

Barnets vurdering af, om det er godt at gå i skole, opdelt på køn.

Procent.

	Drenge			Piger		
	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
Synes, det er godt eller virkelig godt at gå i skole	81	65	27,6 ^{***}	88	75	25,3 ^{***}
Antal observationer	283	2.361		275	2.203	

Anm.: ns = ikke signifikant, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til barnet.

Et andet element af børnenes forhold til skolen er problemer. I tabel 5.4 ser vi på problemer i forhold til skolen efter mødrenes opfattelse i løbet af de sidste 12 måneder. De to mest almindelige problemer i skolen er konflikter med kammeraterne (hhv. 17 pct. og 26 pct. for børn med anden etnisk og dansk baggrund) og koncentrationsproblemer (hhv. 17

pct. og 23 pct. for børn med anden etnisk og dansk baggrund). På alle områder med signifikante forskelle mener mødre med dansk baggrund, at barnet har flere problemer end mødre med anden etnisk baggrund. Det er dog kun i forhold til psykiske problemer, at forskellen er substantiel. Det skal her bemærkes, at mødre med dansk baggrund, jf. kapitel 4, taler mere med deres børn om venner og kammerater, og det er således en mulighed, at mødre med dansk baggrund derfor bliver opmærksomme på flere og andre problemstillinger. Omvendt kan problemerne selvfølgelig også betyde, at der er mere at tale om.

Hvis mødre svarer bekræftende på, at der har været problemer i skolen, er de blevet spurgt, hvem de har taget kontakt med i den forbindelse. De fleste mødre både med anden etnisk og dansk baggrund vælger at kontakte klasselæreren angående barnets problemer i skolen og derefter skolens ledelse. Mødre med anden etnisk baggrund sætter sig signifikant oftere i kontakt med sundhedsplejerske end mødre med dansk baggrund. Det kan skyldes, at mødre i forvejen er mere i kontakt med sundhedsplejersken, fordi de gennemsnitligt har flere børn og derfor er trygge ved kontakten med denne.

TABEL 5.4

Morens opfattelse af barnets problemer i skolen samt kontakt i forbindelse med problemer. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
<i>Problemer inden for de seneste 12 måneder</i>			
Psykiske problemer	9	20	37,3***
Koncentrationsproblemer	17	23	8,7**
Tale- og sprogproblemer	4	3	1,9 ^{ns}
Konflikt med kammeraterne	17	26	22,3***
Konflikt med læreren	11	13	0,6 ^{ns}
Andre problemer	3	6	9,3**
Antal observationer	510-512	4.548-4.562	
<i>Kontakt til bestemte personer i forbindelse med problemer</i>			
Klasselæreren	80	78	0,2 ^{ns}
Skolens ledelse	35	30	2,2 ^{ns}
Sundhedsplejerske	14	8	6,7**
Talepædagog	5	4	0,3 ^{ns}
Skolepsykolog	13	18	2,0 ^{ns}
Antal observationer	159	2.149-2.153	

Anm.: ns = ikke signifikant, ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til moren.

SOCIALE RELATIONER

Som indikeret ovenfor er relationerne til venner og kammerater vigtige på godt og ondt. Både mødre og børn har svaret på spørgsmål om børnenes kammerater (se tabel 5.5). Tæt på alle børn har mindst én god ven, uafhængigt af etnisk baggrund – lidt færre mødre end børn mener, at barnet har mindst én god ven. Der er dog nogen forskel på, hvordan børn med anden etnisk baggrund og børn med dansk baggrund er sammen med deres venner. Børnene med dansk baggrund har substantielt oftere kammerater med hjemme (både svar fra mødre og børn) og har substantielt oftere været på besøg hjemme hos kammerater eller venner (svar fra børnene).

TABEL 5.5

Barnets kammerater og samvær med kammerater. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
<i>Morens opfattelse</i>			
Barnet har mindst én særlig god ven	95	93	4,9*
Barnet har haft mange skiftende bekendtskaber eller ved ikke	4	3	5,0*
Barnet har haft et eller flere børn fra klassen hjemme inden for 12 måneder	72	94	298,5***
Antal observationer	512	4.555-4.565	
<i>Barnets opfattelse</i>			
Én god ven	98	99	1,1 ^{ns}
Kammerater eller venner på besøg hjemme mindst én dag om ugen	62	75	44,8***
På besøg hjemme hos kammerater eller venner mindst én dag om ugen	66	78	39,8***
Antal observationer	558	4.566	

Anm.: ns = ikke-signifikant, * = $p < 0,05$, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til moren og til barnet.

Der kan være flere forklaringer på dette resultat. Den ene forklaring kan være, at børnene med anden etnisk baggrund ikke er så meget sammen med venner og kammerater som børn med dansk baggrund – fx fordi de har flere pligter hjemme i familien. Men den anden forklaring kan være, at de er sammen med kammeraterne andre steder end i hinandens hjem – fx i gården eller andre steder i det offentlige rum. Dette kan skyldes, at der er mindre mulighed for at være sammen i hinandens hjem pga. min-

dre plads – vi ved jo således, at børnene med anden etnisk baggrund generelt bor sammen med både flere søskende og flere voksne familie-medlemmer end børnene med dansk baggrund.

Samværet med kammerater er opdelt efter barnets køn i tabel 5.6. Forskellen mellem børn med anden etnisk baggrund og med dansk baggrund findes uanset, om vi ser på piger eller drenge. Specielt drenge med anden etnisk baggrund har efter mødrenes vurdering kun i mindre grad end andre haft kammerater fra klassen med hjemme i løbet af det sidste år.

TABEL 5.6

Kammerater med hjemme på besøg, opdelt på køn. Procent.

	Drenge			Piger		
	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
<i>Morens opfattelse</i>						
Barnet har haft et eller flere børn fra klassen hjemme inden for 12 måneder	83	96	87,8***	91	98	51,8***
Antal observationer	261	2.352		251	2.213	
<i>Barnets opfattelse</i>						
Kammerater eller venner på besøg hjemme mindst én dag om ugen	62	73	14,1***	61	77	32,6***
På besøg hjemme hos kammerater eller venner mindst én dag om ugen	67	76	10,7**	66	81	33,8***
Antal observationer	283	2.362		275	2.204	

Anm.: ns = ikke signifikant, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til moren og til barnet.

Problemer med sociale relationer kan fx give sig udslag i mobning. Både mødre og børn er blevet spurgt om oplevelser med mobning eller mere konkret, hvorvidt de selv er blevet mobbet inden for det sidste halve år eller har været med til at mobbe andre (tabel 5.7). Efter barnets opfattelse er oplevelsen af at blive mobbet lige stor blandt børn med anden etnisk og dansk baggrund. Der er signifikant flere børn med anden etnisk baggrund, der angiver at have mobbet andre børn inden for det sidste halve år; forskellen er dog ikke stor nok til at være substantiel. Igen kan det dog være på sin plads at nævne bortfaldsproblematikken, som vil påvirke resultatet, hvis børn i resourcesvage familier oftere er indblandet i mobning, idet forskellene mellem de to grupper i så fald reelt er mindre.

TABEL 5.7

Er blevet mobbet eller har mobbet andre inden for det sidste halve år op til interviewet. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
<i>Morens opfattelse</i>			
Er blevet mobbet	10	16	11,3***
Har mobbet andre	8	9	1,6 ^{ns}
Antal observationer	511		
<i>Barnets opfattelse</i>			
Er blevet mobbet	15	18	2,0 ^{ns}
Har mobbet andre	15	10	16,9***
Antal observationer	557	4.564-4.565	

Anm.: ns = ikke signifikant, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til moren og til barnet.

SAMMENFATNING

Sammenfattende er der nogen forskel på, hvilken type af skole børnene med anden etnisk og med dansk baggrund går på. Forskellen skyldes, at substantielt flere børn med anden etnisk baggrund går på privatskole med religiøst grundlag. Langt de fleste børn uanset baggrund går dog i almindelig folkeskole.

De fleste børn klarer sig fagligt rigtig godt i skolen, både efter deres egen og efter deres mødres vurdering. Derimod er børn med dansk baggrund substantielt mindre glade for at gå i skole end børn med anden etnisk baggrund, hvilket gælder både for piger og drenge, og drenge er generelt mindre glade for at gå i skole end piger. Efter mødrenes vurdering har børn med dansk baggrund haft flere problemer i skolen i løbet af de sidste 12 måneder end børn med anden etnisk baggrund. For begge grupper af børn er de mest almindelige problemer dog konflikter med kammerater samt koncentrationsproblemer.

Så godt som alle børn har mindst én god ven, men børn med dansk baggrund er substantielt mere sammen med kammerater i hinandens hjem end børn med anden etnisk baggrund. Dette gælder både efter børnenes egen vurdering og efter mødrenes vurdering. Derudover er der en mindre, men ikke substantiel, forskel i, at børn med anden etnisk baggrund lidt oftere har været med til at mobbe andre børn, sammenlig-

net med børn med dansk baggrund, men denne forskel bliver sandsynligvis forstærket af bortfaldsproblematikken.

FRITID

Børns fritid er fyldt med både organiserede og uorganiserede fritidsaktiviteter. Fritidsaktiviteter er bl.a. vigtige, fordi forløbsstudier har vist, at fritidsaktiviteter kan være forebyggende i forhold til stress (Werner, 1985). Undersøgelser har endvidere vist, at børn fra ressourcetsvage familier har et mindre aktivt fritidsliv sammenlignet med børn fra familier med flere ressourcer (Baviskar & Dahl, 2008). Ud over at se på fritidsaktiviteter ser vi i kapitlet på, hvor meget børnene får i lommepenge, og hvordan de bruger disse penge.

FRITIDSAKTIVITETER

Børn kan være sammen om mange forskellige former for uorganiserede fritidsaktiviteter, fx almindelig leg. Vi har ikke oplysninger om denne form for samvær, men ved i stedet noget om børnenes medieforbrug i forhold til fjernsyn, computer, internet og læsning (se tabel 6.1). Både børn med anden etnisk og børn med dansk baggrund bruger en stor del af deres fritid på disse medier. Børn med anden etnisk baggrund ser signifikant mere fjernsyn end børn med dansk baggrund. Børn med anden etnisk og dansk baggrund benytter sig lige meget af computere, men indholdsmæssigt benytter danske børn internettet mere. Forskellene er

dog ikke substantielle. Endelig er der ingen forskel på, hvor stor en andel af børnene der sommetider læser i fritiden.

TABEL 6.1

Barnets angivelse af tid brugt på fjernsyn, computer, internet og læsning. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
Ser fjernsyn mere end 3 timer om dagen	20	14	11,3***
Bruger computer mindst 2 dage om ugen (fx hjemme eller i skolen)	14	15	0,3 ^{ns}
Bruger internettet mindst 2 dage om ugen (fx hjemme eller i skolen)	17	22	8,3**
Læser sommetider bøger, blade, aviser eller tegneserier i fritiden	89	90	0,6 ^{ns}
Antal observationer	519-557	3.986-4.567	

Anm.: ns = ikke signifikante ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.
Kilde: Spørgeskema til barnet.

De fleste børn deltager i organiserede fritidsaktiviteter mindst én gang om ugen (tabel 6.2), men substantielt flere børn med dansk baggrund end børn med anden etnisk baggrund deltager. Næsten 9 ud af 10 børn med dansk baggrund deltager i en eller anden form for organiseret fritidsaktivitet hver uge, mens dette kun er tilfældet for 2 ud af 3 børn med anden etnisk baggrund.

Den mest almindelige fritidsaktivitet er fodbold, uanset etnisk baggrund. Der er dog nogle forskelle i forhold til typen af fritidsaktiviteter, som børn med hhv. anden etnisk og dansk baggrund foretrækker. Børn med dansk baggrund går substantielt oftere til gymnastik, ridning, anden sport, motion samt musik. Omvendt går børn med anden etnisk baggrund substantielt oftere til fodbold, kampsport og undervisning i skolefag (hvor sidstnævnte fx kan dække over koranskole eller modersmålsundervisning).

TABEL 6.2

Barnets angivelse af organiserede fritidsaktiviteter. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
Mindst én organiseret aktivitet i løbet af ugen	66	86	157,6***
<i>Type af aktivitet</i> (pct. af dem, som har en aktivitet)			
Fodbold	47	31	39,0***
Håndbold	9	13	6,7**
Andre boldspil (hold)	5	3	1,2 ^{ns}
Andre boldspil (individuel)	8	15	12,2***
Gymnastik	3	14	30,6***
Svømning	11	12	0,4 ^{ns}
Ridning	1	10	36,8***
Dans	5	7	3,1 ^{ns}
Kampsport	10	4	24,9***
Anden sport og motion	1	8	22,6***
Spejder	2	10	26,9***
Laver film eller teater	0	2	6,2*
Musik	6	17	29,8***
Rollespil	0	2	8,7**
Hobby	1	2	1,3 ^{ns}
Undervisning i skolefag	5	0	146,7***
Antal observationer	558	4.565	

Anm.: ns = ikke signifikant, * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til barnet.

I tabel 6.3 er organiserede fritidsaktiviteter opdelt efter køn. Både for piger og drenge er der færre med anden etnisk baggrund, der går til mindst én fritidsaktivitet end børn med dansk baggrund. Men forskellen er specielt stor og substantiel for pigernes vedkommende: Kun 54 pct. af pigerne med anden etnisk baggrund går således til en organiseret fritidsaktivitet mindst én gang om ugen i forhold til 88 pct. af pigerne med dansk baggrund. For drengenes vedkommende er forskellen mellem de to grupper til gengæld kun på 8 procentpoint. Særligt for pigernes vedkommende er der altså meget stor forskel på de to grupper af børn.

TABEL 6.3

Barnets angivelse af organiserede fritidsaktiviteter, fordelt på køn.
Procent.

	Drenge			Piger		
	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
Mindst én aktivitet i løbet af ugen	77	85	11,6**	54	88	209,0***
<i>Type af aktivitet</i>						
<i>(pct. af dem, som har en aktivitet)</i>						
Fodbold	67	44	40,8***	19	18	0,0 ^{ns}
Håndbold	4	10	7,9**	15	17	0,3 ^{ns}
Andre boldspil (hold)	5	6	0,3 ^{ns}	3	2	0,8 ^{ns}
Andre boldspil (individuel)	6	19	23,4***	11	10	0,2 ^{ns}
Gymnastik	0	7	15,3***	6	17	13,0***
Svømning	8	11	1,6 ^{ns}	13	15	0,4 ^{ns}
Ridning	0	1	2,6 ^{ns}	1	20	30,7***
Dans	1	2	0,3 ^{ns}	9	12	1,2 ^{ns}
Kampsport	11	6	9,2**	7	2	16,4***
Anden sport og motion	1	10	20,8***	1	5	4,2*
Spejder	2	9	14,2***	2	11	12,1***
Laver film eller teater	0	1	1,6 ^{ns}	0	4	3,7 ^{ns}
Musik	2	13	22,6***	12	21	7,1**
Rollespil	0	4	9,5**	0	0	0,5 ^{ns}
Hobby	0	1	2,7 ^{ns}	3	3	0,0 ^{ns}
Undervisning i skolefag	3	0	46,7***	8	0	111,9***
Antal observationer	283	2.362		275	2.204	

Anm.: ns = ikke-signifikant, * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til barnet.

Hvis man ser på de enkelte fritidsaktiviteter, er det tydeligt, at det specielt er fodbolden, der gør, at relativt mange drenge med anden etnisk baggrund har en organiseret fritidsaktivitet – 2 ud af 3 drenge med anden etnisk baggrund går således til fodbold, mens det kun gælder knap halvdelen af drengene med dansk baggrund. Blandt de i alt 16 forskellige aktiviteter, som er sammenlignet, er der signifikante forskelle mellem drenge med anden etnisk og drenge med dansk baggrund for 10 ud af 16 aktiviteter, og heraf er 7 af 10 substantielle forskelle. Drenge med anden etnisk baggrund går oftere til fodbold og undervisning i skolefag, mens drenge med dansk baggrund oftere går til fx gymnastik, spejder og musik. For pigernes vedkommende er der signifikante forskelle mellem piger med dansk og piger med anden etnisk baggrund for 7 ud af 16 aktiviteter, og heraf er 5 af 7 substantielle. Piger med anden etnisk bag-

grund går oftere til kampsport og undervisning i skolefag, mens piger med dansk baggrund oftere går til gymnastik, ridning og spejder. Samlet er der altså nogen forskel på organiserede fritidsaktiviteter for børn med anden etnisk baggrund og børn med dansk baggrund.

LOMMEPENGE

I 11-års-alderen får de fleste børn lommepenge. Mindre end en tredjedel af alle børn i undersøgelsen får ingen lommepenge (tabel 6.4). Lidt flere børn med dansk baggrund end børn med anden etnisk baggrund får ikke fast lommepenge. Endvidere får børn med anden etnisk baggrund flere penge ad gangen – over halvdelen af de børn med anden etnisk baggrund, som får lommepenge, får mere end 200 kr. om måneden, mens kun en fjerdedel af børnene med dansk baggrund får så store beløb. Denne forskel finder vi for både piger og drenge (ikke vist i tabel).³

TABEL 6.4

Barnets angivelse af lommepengebeløb per måned. Procent.

	EFU	BFU	χ^2
Andel, som ikke får lommepenge	23	29	8,2** (DF=1)
<i>Beløb (pct. af dem, som får lommepenge)</i>			
1-49	6	7	149,0*** (DF=3)
50-99	9	19	
100-199	28	47	
Over 200	57	27	
Antal observationer	558	4.568	

Anm.: ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til barnet.

Forskellen i lommepengebeløbet kan skyldes, at børnene forventes at bruge lommepengene til forskellige ting (fx om fødselsdagsgaver skal betales af egne lommepenge eller ej). Endvidere kan der være forskel på, hvor mange penge børnene får, uden at det kaldes lommepenge. At bør-

3. Drenge: EFU=214, BFU=1659, $\chi^2=91,7^{***}$ (DF=3); Piger: EFU=188, BFU=1479, $\chi^2=63,2^{***}$ (DF=3).

nene med anden etnisk baggrund får et større beløb end børnene med dansk baggrund, kan som nævnt have at gøre med, at børnene med anden etnisk baggrund, som beskrevet i kapitel 4, har en højere grad af selvbestemmelse. Børnene med anden etnisk baggrund får måske tilsvarende tildelt et større økonomisk ansvar tidligere end børnene med dansk baggrund.

TABEL 6.5

Barnets angivelse af, om det har brugt penge på forskellige ting de seneste 3 måneder. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
Tøj og sko	59	35	123,1***
Smykker	22	14	25,1***
Kosmetik, deodorant eller andre skønhedsprodukter	26	15	45,1***
Fritidsinteresser (fx klubkontingent)	26	25	0,2 ^{ns}
Legetøj	10	19	28,9***
Computerspil	24	28	5,3*
Mobil og ting til den (fx taletid)	29	19	29,9***
Musik eller film på cd/dvd/mp3	24	25	0,3 ^{ns}
Bøger eller blade	25	30	6,1*
Slik, chips eller sodavand	80	52	150,2***
Biograffure, teaterbesøg eller koncerter	36	13	202,2***
Gaver	53	36	68,7***
Antal observationer	556-557	4.560-4.561	

Anm.: ns = ikke signifikant, * = $p < 0,05$, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til barnet.

Ud over lomme pengebeløbet er børnene blevet spurgt om, hvad de har brugt penge på i løbet af de sidste 3 måneder (se tabel 6.5). Bemærk, at dette er et generelt spørgsmål og ikke kun et spørgsmål om, hvad lomme pengene er blevet brugt til – således kan fx fødselsdagspenge eller andre penge også indgå. De tre mest almindelige ting for børnene at bruge penge på er slik, chips eller sodavand, tøj og sko samt gaver. Der er dog flere substantielle forskelle mellem grupperne. Børn med anden etnisk baggrund bruger substantielt oftere penge på forbrugsvarer (tøj og sko og skønhedsprodukter) og nogle konsumvarer (mobiltelefon, slik eller sodavand, biograffure og gaver). Børn med dansk baggrund bruger til gengæld signifikant oftere penge på legetøj. Samlet gælder det i øvrigt, at børn med anden etnisk baggrund har brugt penge på flere ting end

børn med dansk baggrund, hvilket måske hænger sammen med, at de får flere lommepenge.

Generelt genfindes de overordnede resultater, når vi i stedet ser på piger og drenge særskilt (tabel 6.6). Både drenge og piger med anden etnisk baggrund brugere oftere penge på de fleste ting. De enkelte undtagelser er, at piger med anden etnisk baggrund oftere bruger penge på smykker sammenlignet med piger med dansk baggrund, mens denne forskel ikke findes for drengenes vedkommende. Derimod bruger drenge med dansk baggrund oftere penge på legetøj sammenlignet med drenge med anden etnisk baggrund, mens denne forskel er mindre signifikant for pigernes vedkommende.

TABEL 6.6

Barnets angivelse af, om det har brugt penge på forskellige ting de seneste 3 måneder, fordelt på køn. Procent.

	Drenge			Piger		
	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
Tøj og sko	55	27	98,4***	62	43	36,1***
Smykker	6	4	1,3 ^{ns}	40	25	26,1***
Kosmetik, deodorant eller andre skønhedsprodukter	21	11	23,8***	30	18	21,6***
Fritidsinteresser (fx klubkontingent)	34	30	2,5 ^{ns}	17	20	1,2 ^{ns}
Legetøj	11	23	21,5***	8	14	7,3*
Computerspil	39	42	0,7 ^{ns}	7	13	8,1**
Mobil og ting til den (fx taletid)	31	20	17,2***	27	19	11,1***
Musik eller film på cd/dvd/mp3	26	26	0,1 ^{ns}	22	25	1,3 ^{ns}
Bøger eller blade	18	19	0,1 ^{ns}	32	42	9,7**
Slik, chips eller soda- vand	84	57	77,4***	75	48	74,8***
Biografure, teaterbe- søg eller koncerter	40	14	129,8***	31	12	75,1***
Gaver	48	30	34,9**	59	42	27,8***
Antal observationer	244	2.147		249-251	2.212	

Anm.: ns = ikke-signifikant, * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til barnet.

SAMMENFATNING

Fritidsaktiviteter kan være både uorganiserede og organiserede. De eneste uorganiserede fritidsaktiviteter, som vi har mål for i denne undersøgelse, er forbrug af fjernsyn, computer, internet og læsning. Her er der ikke de store forskelle på børn med anden etnisk baggrund og børn med dansk baggrund. Det er der til gengæld i forhold til de organiserede fritidsaktiviteter. Langt færre børn med anden etnisk baggrund går til mindst én fritidsaktivitet om ugen, og dette er specielt markant for pigerne med anden etnisk baggrund, der i markant mindre grad 'går til noget' sammenlignet med de andre børn. For drengene med anden etnisk baggrund er det især fodbolden, der trækker – to tredjedele af drengene med anden etnisk baggrund går til fodbold, hvilket er substantielt flere end blandt drengene med dansk baggrund, og det trækker andelen af drenge, der går til en organiseret fritidsaktivitet, betydeligt op. Også i forhold til andre typer af fritidsaktiviteter er der nogen forskel på piger og drenge af hhv. anden etnisk og dansk baggrund.

Lidt flere børn med anden etnisk baggrund end børn med dansk baggrund får fast lommepenge, og beløbet, de får, er også lidt højere. Sammenligner man, hvad børnene bruger penge til, viser det sig, at børn med anden etnisk baggrund oftere bruger penge til mere praktiske ting end børn med dansk baggrund, fx tøj, mobiltelefon og gaver. Børnene med anden etnisk baggrund bruger ligeledes oftere penge på slik, chips eller sodavand. Børn med dansk baggrund bruger til gengæld oftere penge på legetøj.

HELBRED

I det sidste kapitel ser vi på børnenes helbred. Helbred er i de senere år blevet stadigt vigtigere, efterhånden som helbredets betydning for den generelle livskvalitet er blevet tydeligere. Helbred har en positiv klang i vores samfund, selvom det ikke er helt entydigt, hvad der forstås ved et godt helbred (Medin & Alexanderson, 2000). I dette kapitel anvender vi forskellige helbredsindikatorer, der tilsammen kan give en bred forståelse af børnenes helbredssituation.

HELBREDSTILSTAND

Den subjektive helbredsopfattelse er angivet af både mødre og børn (se tabel 7.1). Mødre med anden etnisk baggrund oplever substantielt oftere, at deres barn er raskt end mødre med dansk baggrund. Dette gælder både inden for det sidste år og over en 4-års-periode. Bemærk, at dette er i modsætning til mødrenes opfattelse af eget helbred, som beskrevet i kapitel 3. I forhold til mødre med dansk baggrund oplever mødre med anden etnisk baggrund således, at de selv er mere syge, mens de oplever deres børn som mindre syge.

Ser vi på børnenes svar, er det meget få børn, der oplever, at deres helbred er dårligt eller meget dårligt, uanset etnisk baggrund. Endvidere oplever de fleste, at de har det godt nok og er meget glade for livet

for tiden. Lidt flere børn med anden etnisk baggrund har det godt nok eller er meget glade for livet end børn med dansk baggrund, men forskellen er langt fra substantiel. Mere end halvdelen af børnene synes, at deres krop er passende (hverken for tyk eller for tynd). Der er dog signifikant færre børn med anden etnisk baggrund, som er tilfredse med deres krop end børn med dansk baggrund, men heller ikke denne forskel er substantiel. Endvidere er der kun små forskelle på drenge og piger i forhold til disse spørgsmål (ikke vist i tabel).

TABEL 7.1

Barnets helbredstilstand. Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
<i>Morens oplevelse</i>			
Barnet har været rask hele tiden inden for de sidste 12 måneder	57	43	35,7***
Barnet har været rask hele tiden i årene 2003-2006	44	31	33,6***
<i>Barnets oplevelse</i>			
Helbredet er dårligt eller meget dårligt	1	1	0,6 ^{ns}
Har det godt nok eller er meget glad for livet for tiden	97	95	4,2*
Synes, at kroppen er passende (hverken for tyk eller tynd)	58	64	7,1**
Antal observationer	513-557	4.562-4.565	

Anm.: ns = ikke signifikant, * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til moren og til barnet.

Selvom det generelle helbred er godt, kan man naturligvis have mindre sygdomme. I tabel 7.2 vises børnenes oplevelse af forskellige symptomer og erfaring med brug af lægemidler. Det mest almindelige symptom, som er angivet af både børn med anden etnisk og dansk baggrund, er søvnproblemer (hhv. 30 pct. og 40 pct.), efterfulgt af følelsen af at være irriteret/i dårligt humør (hhv. 17 pct. og 32 pct.). Blandt symptomerne i tabellen har børn med dansk baggrund signifikant oftere symptomer (4 af 8 symptomer), hvilket er tegn på en tendens. Der er dog kun én substantiel forskel: Børn med dansk baggrund er oftere irriteret/i dårligt humør end børn med anden etnisk baggrund. Omkring hvert tiende barn tager jævnligt piller mod hovedpine uafhængigt af etnisk baggrund, mens

børn med anden etnisk baggrund signifikant oftere tager piller mod mavepine.

TABEL 7.2

Barnets oplevelse af symptomer og erfaring med brug af lægemidler.
Procent.

	EFU	BFU	χ^2 (DF=1)
<i>Mindst én gang om ugen det seneste halve år</i>			
Hovedpine	15	21	10,6**
Mavepine	12	12	0,1 ^{ns}
Ondt i ryggen	9	11	3,1 ^{ns}
Ked af det	13	20	16,3***
Irritabel/dårligt humør	17	32	53,9***
Nervøs	16	17	0,2 ^{ns}
Svært ved at falde i søvn	30	41	22,9***
Svimmel	6	8	3,0 ^{ns}
<i>Flere gange taget piller eller medicin det seneste halve år</i>			
Hovedpine	11	12	0,5 ^{ns}
Mavepine	4	2	4,0*
Søvnproblemer	1	1	0,1 ^{ns}
Nervøsitet	0	0	1,2 ^{ns}
Antal observationer	555-557	4.561-4.564	

Anm.: ns = ikke signifikant, * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til barnet.

SDQ – STRENGTH AND DIFFICULTIES QUESTIONNAIRE

En anden måde at beskrive helbred på er ved at screene for psykopatologi. Dette kan gøres ved hjælp af psykometriske instrumenter som fx Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) (Obel et al., 2003; Goodman, 1999). Instrumentet består af 25 udsagn og dækker fire problemområder og et styrkeområde: 1) hyperaktivitet/uopmærksomhed, 2) emotionelle problemer, 3) adfærdsproblemer, 4) problemer med forholdet til jævnaldrende og 5) prosocial styrke. De fire problemområder aggregeres til et samlet SDQ-indeks, hvor et højere tal indikerer flere problemer. SDQ-spørgsmålene er besvaret af moren.

SDQ viser flere signifikante forskelle mellem børn med anden etnisk baggrund og børn med dansk baggrund (tabel 7.3). Børn med anden etnisk baggrund har signifikant flere adfærdsproblemer og problemer med forholdet til jævnaldrende, mens børn med dansk baggrund har signifikant flere emotionelle problemer. Samlet scorer børnene med anden etnisk baggrund lidt højere på det samlede SDQ-indeks, svarende til at de gennemsnitligt har lidt flere problemer, men forskellen er dog langt fra substantiel. Desuden har børnene med anden etnisk baggrund en lidt højere score end børnene med dansk baggrund i forhold til pro-sociale styrker. Igen skal der dog gøres opmærksom på bortfaldsproblematikken, der betyder, at børn med dansk baggrund fra ressourcetsvage familier er underrepræsenterede, og disse børn kan forventes at score relativt højere på SDQ-indekset.

TABEL 7.3

Morens opfattelse af barnets styrker og vanskeligheder på SDQ-skalaen. Gennemsnit (standardafvigelse i parentes).

	EFU	BFU
Hyperaktivitet/uopmærksomhed	2,2 (2,3)	2,3 (2,4) ^{ns}
Emotionelle problemer	2,2 (2,2)	2,3 (2,4)*
Adfærdsproblemer	1,4 (1,5)	0,9 (1,2) ^{***}
Problemer med forholdet til jævnaldrende	1,0 (1,5)	0,9 (1,5)*
Samlet SDQ-indeks	6,8 (5,4)	6,2 (5,1)*
Prosociale styrker	9,3 (1,1)	9,0 (1,3) ^{***}
Antal observationer	511-514	4.562-4.565

Anm.: t-test, ns = ikke signifikant, * = $p < 0,05$, *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund. Kilde: Spørgeskema til moren.

SAMMENFATNING

Sammenfattende lader det til, at børn med anden etnisk baggrund er mere raske end børn med dansk baggrund set fra mødrenes perspektiv. Til gengæld finder vi ikke denne forskel, når vi kigger på børnenes egne besvarelser af de samme spørgsmål – bortset fra at børn med anden etnisk baggrund er lidt mindre tilfredse med deres krop.

Selvom det generelle helbred overordnet set er godt, oplever børnene med hhv. dansk og anden etnisk baggrund forskellige symptomer. Mest bemærkelsesværdigt er det, at børn med anden etnisk baggrund sjældnere er irritable/i dårligt humør efter egen opfattelse. Til gengæld er der ikke nogen forskel i børnenes brug af lægemidler.

I forhold til psykosomatiske problemer målt ved SDQ-skalaen finder vi få forskelle mellem de to grupper af børn. Børnene med anden etnisk baggrund har gennemsnitligt lidt flere vanskeligheder end børn med dansk baggrund, men forskellen er ikke stor, og desuden kan gennemsnittet være undervurderet for de danske børn pga. det skæve bortfald.

SAMMENFATNING

Det overordnede formål med analyserne i denne rapport er at se på, hvordan hverdagslivet for 11-årige børn med anden etnisk baggrund adskiller sig fra hverdagslivet for jævnaldrende børn med dansk baggrund. Hverdagslivet er analyseret med udgangspunkt i børnenes familie, familieliv, skolegang, sociale relationer, fritidsliv og helbred. Udgangspunktet for analyserne er fjerde dataindsamling i SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995.

I denne sammenfatning trækker vi de væsentligste resultater af analyserne frem og perspektiverer konklusionerne.

DATA OG METODE

Analysernes datagrundlag er fjerde dataindsamling af hhv. den etniske del af SFI's Børneforløbsundersøgelse (EFU) samt den danske del af Børneforløbsundersøgelsen (BFU). Denne dataindsamling fandt sted i 2007, hvor børnene var ca. 11 år gamle. Vi anvender data fra spørgeskemaet til mødre og spørgeskemaet til børn og supplerer med registerdata fra Danmarks Statistik.

Den etniske del af Børneforløbsundersøgelsen består af børn med anden etnisk baggrund fra Eksjugoslavien, Tyrkiet, Pakistan, Irak, Sri Lanka, Somalia og Libanon. Børnene med libanesisk baggrund er

med for første gang, idet der blev udtrukket en supplerende stikprøve i forbindelse med fjerde dataindsamling. Dette skyldtes, at bortfaldet i forbindelse med tredje dataindsamling var relativt stort. Analysestikprøven består af ca. 580 børn med anden etnisk baggrund og 4.816 børn med dansk baggrund.

Formålet med analysen er at sammenligne hverdagen for børnene med anden etnisk baggrund med hverdagen for børnene med dansk baggrund. Forskellene analyserer vi ved at se på forekomsten af forskellige faktorer for de to grupper af børn og teste den statistiske signifikans af forskellen. Vi arbejder i rapporten med et begreb, der handler om substantielle forskelle, hvilket vil sige, at forskelle mellem de to grupper ikke bare er statistisk signifikante, men tillige af en væsentlig størrelsesorden.

Derudover er det et specifikt formål at analysere, hvorvidt kønsforskellene er anderledes blandt gruppen af børn med anden etnisk baggrund sammenlignet med kønsforskellen blandt børn med dansk baggrund. Vi ved fra afrapporteringen af den danske del af fjerde dataindsamling, at der på en lang række parametre er forskelle på piger og drenge (Mattsson, Hestbæk & Andersen, 2008). I denne rapport er vi derfor ikke som sådan interesserede i, hvorvidt der er en kønsforskel, men derimod i, hvorvidt den er forskellig for de to grupper af børn.

DATAUDFORDRINGER

Der er to typer af udfordringer ved data, der påvirker rapportens resultater og konklusioner. Den ene er bortfaldproblematikken. Generelt er bortfaldet meget højere i den etniske del af Børneforløbsundersøgelsen end i den danske del af Børneforløbsundersøgelsen: I fjerde interviewrunde er der opnået svar fra ca. 80 pct. af den oprindelige stikprøve fra den danske del af Børneforløbsundersøgelsen (BFU), mens svarprocenten for den etniske del af Børneforløbsundersøgelsen er under 50 pct. for den oprindelige og den supplerende stikprøve samlet (EFU). Det store bortfald i EFU betyder, at analysedatasættet ikke er tilstrækkeligt stort til at analysere børnene efter landebaggrund. Til gengæld viser bortfaldsanalysen, at der er stor forskel på fordelingen af bortfaldet i de to datasæt, idet bortfaldet i BFU er langt mere skævt fordelt end bortfaldet i EFU. Særligt er der en underrepræsentation af resourcesvage familier

blandt respondenterne i BFU (enlige mødre, mindre uddannelse, lavere socioøkonomisk status), mens bortfaldet i EFU ikke er skævt i forhold til familiens ressourcer. Når man sammenligner de to grupper, betyder det, at man alt andet lige kommer til at sammenligne 'for gode' BFU-børn med den almindelige stikprøve af EFU-børn.

Den anden udfordring ved analysen er, at vi ser på børnene med anden etnisk baggrund samlet uanset oprindelsesland. Dette er en følge af det første problem – det store bortfald, idet vi ikke har observationer nok til at analysere børnene efter landegrupper. Vi har heller ikke mulighed for at opdele børnene efter flygtninge- eller indvandrerstatus, da denne information ikke findes i datamaterialet. Problemet er, at situationen for børnene kan være meget forskellig afhængigt af, hvilken landebaggrund de har, og specielt afhængigt af, om deres forældre har indvandrer- eller flygtningebaggrund. Gruppen af børn med anden etnisk baggrund vil derfor være langt mere heterogen end gruppen af børn med dansk baggrund.

FAMILIERNES RESSOURCER

Sammenligner vi børnenes familier og familiernes ressourcer, er der ikke tvivl om, at der er stor forskel på børnene med anden etnisk baggrund og børnene med dansk baggrund. Børnene med anden etnisk baggrund bor i familier med lavere uddannelsesniveau, mindre tilknytning til arbejdsmarkedet og med et indkomstniveau, der oftere er under en relativ fattigdomsgrænse end børnene med dansk baggrund. Endvidere har mødrene med anden etnisk baggrund efter egen vurdering et dårligere helbred end mødrene med dansk baggrund. Forskellen mellem familiens ressourcer i familier med hhv. anden etnisk og dansk baggrund er forstærket i data pga. bortfaldsproblematikken, men selv hvis man tager højde for denne, er der ikke tvivl om, at de to grupper familier har meget forskellige vilkår, hvilket umiddelbart giver gruppen af børn med anden etnisk baggrund nogle særlige udfordringer.

En anden forskel på de to grupper af børn er familiens sammensætning. I forhold til børn med dansk baggrund bor børn med anden etnisk baggrund oftere i en kernefamilie og sjældnere i en sammenbragt familie, og de har ikke så mange halvsøskende. Den reelle forskel er her endnu større, hvis bortfaldsproblematikken tages i betragtning. Til gen-

gæld bor børnene med anden etnisk baggrund sammen med flere søskende og med flere voksne familiemedlemmer: 18 pct. af børnene med anden etnisk baggrund bor sammen med tre eller flere voksne familiemedlemmer, og 44 pct. har tre eller flere søskende, i modsætning til hhv. 8 og 7 pct. af børnene med dansk baggrund. Dette giver ligeledes børnene et forskelligt udgangspunkt for familielivet.

En sidste forskel, der skal nævnes, er i forhold til netværk, der kan hjælpe med fx børnepasning i akut opståede situationer. For familier med dansk baggrund udgøres den vigtigste del af dette netværk af bedsteforældre, mens dette i langt mindre omfang er tilfældet for familierne med anden etnisk baggrund. Årsagen til dette er selvfølgelig, at familierne med anden etnisk baggrund i mange tilfælde ikke bor i samme land som bedsteforældrene. Til gengæld kan begge grupper i lige høj grad trække på venner og søskende. Ser man samlet på muligheden for at få hjælp, viser det sig, at familier med dansk baggrund oftere end familier med anden etnisk baggrund er i den situation, at de altid kan få hjælp, men de er også oftere i den situation, at de aldrig kan regne med at få hjælp. Der er altså flere af familierne med dansk baggrund, der altid kan regne med at få hjælp, men også flere af dem, der aldrig kan regne med at få hjælp. Det sidste forhold kan forklares ved, at familierne med anden etnisk baggrund oftere bor mere koncentreret og derfor tættere på venner og familie i modsætning til en del af familierne med dansk baggrund, der bor spredt ud over hele Danmark.

SKOLEGANG

Både for børn med dansk baggrund og børn med anden etnisk baggrund er uddannelse nøglen til arbejdsmarkedet i fremtiden. Alt for mange børn får ikke gennemført en ungdomsuddannelse og afskærer dermed muligheden for en kompetencegivende uddannelse. Specielt for drenge med anden etnisk baggrund lader folkeskolen til at volde problemer, idet mange af dem forlader denne uden de nødvendige færdigheder til at komme videre i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet (Egelund & Tranæs, 2007).

I denne undersøgelse har vi desværre ikke adgang til objektive mål for, hvor godt børnene klarer sig i skolen. Men både mødre og børn vurderer, at børn med anden etnisk baggrund klarer sig godt og på sam-

me niveau som børn med dansk baggrund. Dette gælder både piger og drenge. Det vil sige, at mødrenes vurdering ikke har ændret sig, siden børnene lige var startet i skole i 7-års-alderen, hvor de to grupper af børn ligeledes af deres mødre blev vurderet til at klare sig lige godt. Der er selvfølgelig grund til at være kritisk over for, hvor valid mødres og børns egen vurdering af faglige evner egentlig er. Specielt mødrenes vurdering kan være problematisk, fordi mødre i mange tilfælde ikke kender skolens faglige krav og alene bygger vurderingen på kendskabet til barnet og samtaler med barnets lærere. Til gengæld kan børnenes egen vurdering opfattes som mere valid, idet de fleste børn er gode til at rangordne egne præstationer i forhold til klassekammeraternes.

Langt de fleste børn er glade for at gå i skole. Generelt er børn med anden etnisk baggrund tilmed lidt gladere for at gå i skole end børn med dansk baggrund, og piger er generelt gladere for at gå i skole end drenge. Det betyder, at hvor næsten 9 ud af 10 piger med anden etnisk baggrund er glade eller meget glade for at gå i skole, er dette kun tilfældet for 2 ud af 3 drenge med dansk baggrund. Selvom vi ikke ved, hvorfor børnene er glade eller mindre glade for at gå i skole, tyder tallene således på, at det i 11-års-alderen er drenge med dansk baggrund, der har det sværest med skolen.

Omvendt oplever mødre i en række tilfælde, at barnet har problemer med skolen. For begge grupper af børn er de dominerende problemer konflikter med kammeraterne og koncentrationsproblemer. Mødre med dansk baggrund oplever dog, at deres børn har signifikant flere problemer end børn med anden etnisk baggrund – enten, fordi der er flere problemer, fordi de oftere er klar over det, eller, fordi de har et lavere toleranceniveau. Både mødre med dansk og med anden etnisk baggrund tager først og fremmest kontakt med barnets klasselærer i forbindelse med problemer og herefter med skolens ledelse. Flere mødre med anden etnisk baggrund er endvidere i kontakt med sundhedsplejersken i forbindelse med problemer.

Det skal i øvrigt nævnes, at langt de fleste af børnene i undersøgelsen går i en almindelig dansk folkeskole, dog er der flere af børnene med anden etnisk baggrund, der går i en privatskole med et religiøst grundlag.

VENNER OG FRITIDSINTERESSER

Der er nogle forskelle på, hvordan børn med anden etnisk baggrund og børn med dansk baggrund bruger fritiden. Så godt som alle børn har mindst én god ven, men børn med anden etnisk baggrund er mindre sammen med venner og kammerater i hinandens hjem end børn med dansk baggrund. Ser vi på forskellen mellem drenge og piger, er det især drenge med anden etnisk baggrund, der i mindre grad er sammen med kammerater i hinandens hjem. Det betyder selvfølgelig ikke nødvendigvis, at børnene med anden etnisk baggrund ikke er så meget sammen med kammerater, men nok snarere, at det i stedet foregår i det offentlige rum, som fx i gården eller på gaden. Men det betyder selvfølgelig også, at børnene ofte ikke vil have samme grad af voksenkontakt i deres samvær som børnene med dansk baggrund. Der kan selvfølgelig være flere årsager til denne forskel mellem børnene. Det kan fx skyldes, at børnene med anden etnisk baggrund ofte bor i større familier med flere børn og flere voksne, og at der derfor ikke er så meget plads til samvær med venner derhjemme.

Vi ved ikke meget om uorganiserede fritidsaktiviteter i denne undersøgelse, ud over at børn med anden etnisk baggrund og dansk baggrund bruger nogenlunde lige meget tid på fjernsyn, computer, internet og læsning. Men i forhold til organiserede fritidsaktiviteter som fx sport er der relativt store forskelle på de to grupper af børn, og derudover er der en markant kønsforskel. Børn med anden etnisk baggrund går ikke så ofte som danske børn til organiserede fritidsaktiviteter, og dette gælder i særlig grad pigerne med anden etnisk baggrund. Mens næsten 90 pct. af pigerne med dansk baggrund går til mindst én fritidsaktivitet om ugen, gælder det kun godt 50 pct. af pigerne med anden etnisk baggrund. For drengene er forskellen mellem de to grupper til gengæld kun på 8 procentpoint.

Den altdominerende fritidsaktivitet for drenge med anden etnisk baggrund er fodbold – to tredjedele af drengene med anden etnisk baggrund, der går til mindst én fritidsaktivitet, går til fodbold, mens det kun gælder ca. halvdelen af drengene med dansk baggrund. I øvrigt er der nogen forskel på foretrukken fritidsaktivitet blandt gruppen af børn med anden etnisk baggrund sammenlignet med børn med dansk baggrund. Børn med dansk baggrund går således oftere til fritidsaktiviteter som spejder, musik og anden sport, mens børn med anden etnisk baggrund

oftere går til fodbold, kampsport og undervisning i skolefag. Også i forhold til organiserede fritidsaktiviteter er der således relativt store forskelle på de to grupper af børn.

ANSVAR I FAMILIEN

Det sidste hovedområde, vi ser på, kan samles under overskriften ansvar i familien. Her finder vi også en række forskelle på hverdagslivet for de 11-årige børn med anden etnisk baggrund i forhold til børnene med dansk baggrund.

I familier med anden etnisk baggrund er mødrene oftere sammen med børnene om huslige ting, og dette gælder i særlig grad pigerne, som oftere er sammen med deres mødre om madlavning og huslige gøremål. Både piger og drenge med anden etnisk baggrund er desuden oftere sammen med deres mødre om indkøb. Omvendt er piger og drenge med dansk baggrund oftere sammen med deres mødre om 'børneting', fx lektielæsning og fritidsaktiviteter.

Forskellen mellem de to grupper af børn ses også i forhold til børnenes angivelse af, hvilke ting de laver i hjemmet. Børnene med anden etnisk baggrund laver således oftere husarbejde, der kan karakteriseres som 'pigearbejde', fx at gøre rent. Det er primært pigerne med anden etnisk baggrund, der i højere grad udfører dette husarbejde. Omvendt laver børnene med dansk baggrund oftere ting, der kan karakteriseres som 'unisex'-opgaver, fx at dække bord. Her er det primært drengene, der er forskel på. Drenge med dansk baggrund dækker fx bord langt oftere end drenge med etnisk baggrund.

Derudover er en forskel på de to grupper af børn, at børn med dansk baggrund oftere end børn med anden etnisk baggrund angiver, at de laver husarbejdet, fordi det er deres pligt. Skal man udtrykke dette meget firkantet, tyder resultaterne på, at børn med dansk baggrund hjælper til i hjemmet med de ting, som de får besked på, hvilket ofte er fx at dække bord og rydde af bordet, mens børn med anden etnisk baggrund – og særligt pigerne – tager aktivt del i flere aspekter af husarbejdet i familien, som fx rengøring og tøjvask. En årsag til denne forskel kan være, at børnene med anden etnisk baggrund som nævnt typisk bor i større familier, hvor det i højere grad er nødvendigt, at alle hjælper til, for at hverdagen kan fungere. En anden årsag kan være forskellige normer for,

hvornår og hvordan børn skal inddrages i arbejdet i familien i de to grupper.

Yderligere en forskel mellem de to grupper af børn finder vi i forhold til lommepege og medbestemmelse. De fleste 11-årige får fast lommepege, men andelen er højere blandt børn med anden etnisk baggrund. Endvidere er det beløb, som børnene får i lommepege, højere blandt børnene med anden etnisk baggrund end børnene med dansk baggrund. Samtidig finder vi, at børnene med anden etnisk baggrund lader til at skulle betale flere ting selv end børn med dansk baggrund. I hvert fald har flere af dem brugt penge på fx tøj, mobiltelefon og gaver i løbet af de sidste 3 måneder, mens børn med dansk baggrund oftere bruger penge på fx legetøj. En forklaring på dette mønster kan være, at børnene med anden etnisk baggrund tidligere får overdraget et økonomisk ansvar end børn med dansk baggrund.

Også i forhold til medbestemmelse tyder resultaterne på, at børn med anden etnisk baggrund har mere ansvar for deres eget liv end børnene med dansk baggrund. I forhold til en lang række beslutninger i familien, der vedrører barnet, bestemmer børn med anden etnisk baggrund således i højere grad selv. Dette gælder i særlig grad sengetid før skoledag og tid til lektier. Omvendt bestemmer børn med dansk baggrund oftere i forhold til samvær med kammerater og komme-hjem-tidspunkt om eftermiddagen.

KONKLUSION OG PERSPEKTIVERING

Samlet finder vi i denne rapport en del områder, hvor på hverdagslivet for 11-årige børn med anden etnisk baggrund adskiller sig fra hverdagslivet for 11-årige børn med dansk baggrund.

Et særligt opmærksomhedspunkt er familiernes ressourcer. Selvom der ikke er forskel på, hvordan børnene efter egen vurdering klarer sig i skolen som 11-årige, kan svage familiemæssige ressourcer gøre det svært for børnene at fastholde det faglige niveau. Specielt er det problematisk, at der tilsyneladende er en ophobning af svage familiemæssige ressourcer i familier med anden etnisk baggrund. Denne ophobning af manglende ressourcer udgør en risikofaktor for problemer i fremtiden, fx i form af antisocial adfærd (Farrington, 2003; Farrington & Welsh, 2007; Offord et al., 2001; Christoffersen, 1999). Forskning har endvidere vist,

at manglende økonomiske og mentale ressourcer kan påvirke børnene mere negativt i familier med mange søskende (Downey, 1995). I en situation, hvor forældrene ikke har mulighed for at støtte deres børns udvikling i tilstrækkeligt omfang, fordi enten evner eller ressourcer mangler, kan skolen siges at have den samfundsmæssige opgave at træde til og kompensere.

Omvendt er det dog vigtigt at understrege, at betydningen af familiemæssige ressourcer kan være forskellig for de to grupper af børn. Vi måler fx de socioøkonomiske ressourcer i forhold til en majoritetsbefolkning, hvor normen er uddannelse og beskæftigelse. For familierne med anden etnisk baggrund vil den kulturelle norm i højere grad være fx en ikke-arbejdende mor. Sammenhængen med ressourcer og evne til at støtte sine børn kan meget vel være forskellig i de to tilfælde. Det er således tidligere vist, at faktorer, der er kraftigt korreleret med, hvordan børn med dansk baggrund klarer sig, ikke er nær så gode til at forklare situationen for børn med anden etnisk baggrund, fx antal bøger i hjemmet (Egelund & Tranæs, 2007). Med andre ord er de familiemæssige ressourcer, som vi definerer dem, måske vigtigere for børn med dansk baggrund end for børn med anden etnisk baggrund.

Et andet fokuspunkt fra undersøgelsen er, hvordan børnene bruger deres fritid, og de kønsforskelle, der er i forhold til dette. Børn med anden etnisk baggrund er mindre sammen med venner og kammerater i hinandens hjem end børn med dansk baggrund, og det gælder især for drengenes vedkommende. Samtidig deltager børn med anden etnisk baggrund sjældnere i organiserede fritidsaktiviteter – de 'går' ikke til så meget som børn med dansk baggrund. Her er det særligt pigerne med anden etnisk baggrund, der er mindre aktive. Til gengæld deltager specielt piger med anden etnisk baggrund mere i husarbejdet i familien. Det er værd at overveje, om disse forhold bidrager til at give piger med anden etnisk baggrund uforholdsmæssige barrierer i forhold til integration i kammeratskabsgrupper med børn med dansk baggrund.

Endvidere er der den forskel på de to grupper af børn, at børn med anden etnisk baggrund tilsyneladende har en større grad af selvbestemmelse over eget liv, de får typisk flere lomme penge end børn med dansk baggrund og bruger flere gange penge på forbrugsvarer. Dette kan tolkes som, at børnene med anden etnisk baggrund i en tidligere alder får ansvar for dele af deres eget liv, som børn med dansk baggrund først får senere. Hvorvidt dette er positivt eller negativt afhænger selvfølgelig af

den specifikke situation. Det at få ansvar er således godt, hvis barnet er parat til det, mens det ikke er godt, hvis det skyldes, at forældrene fralægger sig ansvaret.

Samlet peger analysen på en række områder, som vi stadig mangler forståelse af i forhold til børnene med anden etnisk baggrund. Her kan vi fx pege på betydningen af oprindelsesland eller betydningen af, hvordan man er kommet til landet (flygtninge- eller indvandrerbaggrund). Vi mangler endvidere at forstå, hvilke ressourcer der er specielt vigtige i forhold til, at forældre med anden etnisk baggrund kan støtte deres børns skolegang og uddannelse. Her vil faktorer som danskundskaber og kendskab til det danske skolesystem naturligvis spille ind. Rangvid (2009) peger i den forbindelse på, at specielt samtale om kulturelle og politiske emner i hjemmet er en vigtig faktor i forhold til indvandrerelevs boglige færdigheder. Endelig skal forskellene i fritidslivet og specielt forskellene mellem piger og drenge fremhæves. Der er strukturelle forskelle på børnenes fritidsliv, fordi børn med anden etnisk baggrund oftere bor i større byer, og fordi deres samvær med kammerater i højere grad foregår uden voksenkontakt. Spørgsmålet er, hvordan disse forskelle vil påvirke børnene på længere sigt i forhold til normer og værdier om fx kønsligestilling.

BILAG

BORTFALDSANALYSE

Alle spørgeskemaundersøgelser har bortfald, idet det af forskellige årsager ikke lykkes at interviewe alle udtrukne personer. Bortfaldet kan fx skyldes, at interviewererne ikke opnår kontakt til de udtrukne familier, eller, at de udtrukne familier af forskellige årsager ikke ønsker at deltage. Bortfald behøver ikke i sig selv at være problematisk, hvis det fordeler sig ligeligt over gruppen af udtrukne personer. Men hvis bortfaldet fordeler sig skævt – er selektivt – medfører det, at datamaterialet ikke er repræsentativt for den samlede stikprøve. En anden bortfaldsproblematik er, at et meget stort bortfald mindsker muligheden for at analysere på datamaterialet, idet enkelte grupper bliver for små til at kunne generere valide resultater.

I forløbsundersøgelser er der særlig grund til at være opmærksom på bortfaldet, idet det både påvirker repræsentativiteten i den enkelte interviewrunde og muligheden for at følge de udtrukne personer over tid. Derudover er der i denne undersøgelse grund til at være særligt opmærksom, idet det ofte er vanskeligere at indsamle data blandt etniske minoriteter (Deding, Fridberg & Jakobsen, 2008; Dex & Rosenberg, 2008). Årsagen til, at det er sværere, kan bl.a. være sprogproblemer, en større grad af urbanisering blandt etniske minoriteter eller mistro til offentlige myndigheder og dermed interviewere.

Som beskrevet i kapitel 2 var bortfaldet i den etniske del af Børneforløbsundersøgelsen højt i den tredje interviewrunde, hvorfor det blev besluttet at udvide datamaterialet med en supplerende stikprøve. Også i denne fjerde interviewrunde er bortfaldet højt (se tabel A.1, hvor svarprocenten er opgjort som svar fra moren og/eller barnet). Hvor der i den danske del af Børneforløbsundersøgelsen opnås svar fra mor og/eller barn i 80 pct. af familierne, er dette kun tilfældet for knap halvdelen af familierne i den etniske del af Børneforløbsundersøgelsen, og dette dækker vel at mærke over både den oprindelige stikprøve og den supplerende stikprøve, der i denne runde blev interviewet for første gang. Dette store bortfald har medført, at vi for det første ikke analyserer børnene opdelt efter oprindelsesland, idet disse grupper er for små til at generere valide resultater, og for det andet, at vi i denne afrapportering afgrænser os til at se på resultaterne af den fjerde dataindsamling og således ikke inddrager forløbsperspektivet. Det skal yderligere nævnes, at fjerde dataindsamling ud over skemaer til mor og barn også indeholdt et postalt spørgeskema til fædre. Der kom dog kun meget få besvarelser af dette skema retur i den etniske del af Børneforløbsundersøgelsen, og disse er derfor ikke inkluderet i analyserne i denne rapport.

TABEL A.1

Svarprocent i EFU og BFU. Andel opnåede svar fra moren og/eller barnet.

	EFU	BFU	t-test
Svarprocent	49	80	525,5***
Antal observationer	1.193	6.011	

Anm.: *** = $p < 0,001$. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Spørgeskema til mor og barn.

I det følgende analyserer vi, hvor skævt bortfaldet er fordelt på forskellige baggrundsvariable. Denne bortfaldsanalyse bygger på registerdata, hvor vi sammenligner fordelingerne for populationen af familier, der har svaret på spørgeskemaerne (mor og/eller barn) med populationen af familier, der ikke har svaret. Centralt i denne rapport er sammenligningen mellem børn med anden etnisk baggrund og børn med dansk baggrund, og derfor gennemfører vi bortfaldsanalysen for begge grupper af

børn. En pointe er her, at hvis bortfaldet er skævt i begge datamaterialer, men identisk skævt, vil det ikke påvirke sammenligneligheden mellem grupperne.

Tabel A.2 viser bortfaldet fordelt efter køn og alder. Hverken i EFU (forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund) eller BFU (forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund) er der forskel på kønsfordelingen blandt dem, der har svaret, og dem, der ikke har svaret. Heller ikke i forhold til alder er der signifikant forskel på de to grupper. Generelt er børnene med anden etnisk baggrund lidt ældre end børnene med dansk baggrund, hvilket skyldes, at de er født i løbet af de sidste tre kvartaler af 1995, mens børnene med dansk baggrund alle er født i sidste kvartal af 1995.

TABEL A.2

Bortfaldsanalyse af køn og alder i EFU og BFU. Procent og gennemsnit (standardafvigelse i parentes).

	EFU			BFU		
	Ikke-svar	Svar	t-test	Ikke-svar	Svar	t-test
Køn (dreng)	50	51	ns	54	52	ns
Alder pr. 31/12 2007	12,4 (0,2)	12,4 (0,2)	ns	12,2 (0,0)	12,2 (0,0)	ns
Antal observationer	613	580		1.195	4.816	

Anm.: ns = ikke signifikant. EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund.

BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Registerdata.

I både EFU og BFU er bortfaldet skævt i forhold til familietype (se tabel A.3). I begge populationer er der således flere blandt dem, der har svaret, hvor forældrene er gift med hinanden, i forhold til dem, der ikke har svaret. Til gengæld er der forskel mellem de to stikprøver i forhold til, hvem der i stedet er underrepræsenterede blandt de svarende: I BFU er der relativt færre børn med en enlig mor, der indgår i svarpopulationen, mens der i EFU er relativt flere blandt de ikke-svarende, hvor registeroplysning om familietype mangler. Dette kan fx skyldes, at forældrene og/eller barnet ikke er i Danmark på interviewtidspunktet.

Ser vi på fordelingen af søskende i EFU og BFU, finder vi en markant forskel på de to populationer. I EFU er der således ingen signifikant forskel i fordelingen af søskende blandt dem, der har svaret, og

dem, der ikke har svaret, hverken når det gælder helsøskende eller halvsøskende på hhv. morens og farens side. Derimod findes signifikante forskelle i BFU: De børn, hvor der findes svar i fjerde interviewrunde, har flere helsøskende og færre halvsøskende på både morens og farens side end de børn, hvor der ikke findes svar i fjerde interviewrunde.

Samlet viser tabel A.3, at hvor bortfaldet i BFU er skævt således, at børn med samlevende forældre og med mere stabile familieforhold (flere helsøskende og færre halvsøskende) er overrepræsenterede, findes denne forskel ikke for EFU-børnene.

TABEL A.3

Bortfaldsanalyse af familieforhold i EFU og BFU. Procent.

	EFU			BFU		
	Ikke-svar	Svar	χ^2	Ikke-svar	Svar	χ^2
<i>Familietype</i>						
Mor og far gift	64	73	59,1***	49	64	213,0***
Mor og far samlevende	4	3	DF=5	5	5	DF=5
Mor gift med en anden	2	1		3	4	
Mor samlevende med en anden	1	2		13	11	
Mor enlig	17	20		25	16	
Registeroplysning mangler	12	1		5	1	
<i>Helsøskende</i>						
Ingen helsøskende	7	7	0,8 ^{ns}	26	17	62,0***
1 søskende	18	19	DF=3	47	51	DF=3
2 søskende	28	30		21	25	
3+ søskende	46	44		7	7	
<i>Halvsøskende mors side</i>						
Ingen halvsøskende (mor)	89	91	1,3 ^{ns}	77	84	42,0***
1 halvsøskende (mor)	6	6	DF=3	14	11	DF=3
2 halvsøskende (mor)	3	2		7	4	
3+ halvsøskende (mor)	2	1		2	1	
<i>Halvsøskende fars side</i>						
Ingen halvsøskende (far)	91	90	1,3 ^{ns}	84	87	7,8*
1 halvsøskende (far)	5	6	DF=3	9	8	DF=3
2 halvsøskende (far)	2	3		6	4	
3+ halvsøskende (far)	1	1		1	1	
Antal observationer	613	580		1.195	4.816	

Anm.: ns = ikke signifikant. * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$ EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Registerdata.

Den største forskel i tabel A.3 på familietype for EFU-populationen er, at registeroplysning mangler for en del af børnenes familier. I tabel A.4 opdeler vi derfor efter forældrenes status i forhold til, om de stadig er i Danmark, er udvandrede, er døde eller slet ikke kan findes i registrene. For både EFU og BFU finder vi, at en del af ikke-svarene skyldes, at moren eller faren er i udlandet, samt at dette er tilfældet for flere af EFU-børnene end for BFU-børnene. Årsagen til, at familierne bevares i populationen på trods af en eventuel udvandring, er, at det er en forløbsundersøgelse, og at man således har mulighed for at genoptage kontakten til familien, hvis de på et senere tidspunkt skulle vende tilbage til Danmark igen. Bemærk i øvrigt, at der også ifølge denne opgørelsesmetode mangler oplysninger om en del fædre. Dette skyldes, at et antal børn fra fødslen ikke har en kendt far.

TABEL A.4
Bortfaldsanalyse af forældre i Danmark i EFU og BFU. Procent.

	EFU			BFU		
	Ikke-svar	Svar	χ^2 , DF=3	Ikke-svar	Svar	χ^2 , DF=3
<i>Moren</i>						
Mor er i Danmark	87	98	56,4***	95	99	167,4***
Mor er i udlandet	11	1		4	0	
Mor er død	1	1		1	1	
Registeroplysning mangler	1	0		0	0	
<i>Faren</i>						
Far er i Danmark	85	93	28,4***	88	96	156,4***
Far er i udlandet	10	3		5	1	
Far er død	1	1		2	1	
Registeroplysning mangler	4	3		5	2	
Antal observationer	613	580		1.195	4.816	

Anm.: ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$ EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Registerdata.

I tabel A.5 ser vi på bortfaldet i forhold til forældrenes uddannelsesniveau. I EFU er der ikke forskel på mødrenes uddannelsesniveau blandt dem, der har svaret, og dem, der ikke har svaret, mens der er forskel for fædrenes vedkommende. Forskellen for fædrenes vedkommende skyldes

dog primært, at der mangler oplysning om fædrenes uddannelsesniveaue for langt flere fædre blandt dem, der ikke har svaret, end blandt dem, der har svaret. For BFU-populationen er der større forskel på uddannelsesniveaue både blandt mødre og blandt fædre: Uddannelsesniveaue er således generelt højere for mødre og fædre blandt dem, der har svaret, end blandt dem, der ikke har svaret. Også her finder vi således en skævhed blandt BFU-populationen, som ikke i samme omfang findes i EFU-populationen.

TABEL A.5

Bortfaldsanalyse af forældrenes uddannelsesniveaue i EFU og BFU. Procent.

	EFU			BFU		
	Ikke-svar	Svar	χ^2 , DF=7	Ikke-svar	Svar	χ^2 , DF=7
<i>Mor uddannelse</i>						
Mindre end 9. Klasse	30	26	4,79 ^{ns}	3	1	192,8 ^{***}
Grundskole	21	24		26	15	
Gymnasial uddannelse	13	13		7	7	
Erhvervsfaglig uddannelse	16	18		41	41	
Kort videregående uddannelse	2	3		2	5	
Mellemlang videregående uddannelse	2	3		15	24	
Lang videregående uddannelse	1	1		5	7	
Registeroplysning mangler	15	13		2	0	
<i>Far uddannelse</i>						
Mindre end 9. Klasse	18	20	29,4 ^{***}	6	3	171,2 ^{***}
Grundskole	16	18		21	16	
Gymnasial uddannelse	7	10		5	5	
Erhvervsfaglig uddannelse	22	26		43	45	
Kort videregående uddannelse	4	3		4	7	
Mellemlang videregående uddannelse	4	5		8	13	
Lang videregående uddannelse	3	4		5	10	
Registeroplysning mangler	25	13		7	2	
Antal observationer	613	580		1.195	4.816	

Anm.: ns = ikke signifikant, *** = $p < 0,001$ EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Registerdata.

Bortfaldsanalysen i forhold til forældrenes socioøkonomiske status viser igen, at der er forskel på EFU og BFU (se tabel A.6). Hverken for mødrene eller fædre er der signifikant forskel på fordelingen af socioøkonomisk status (defineret som hovedaktivitet i løbet af året) for EFU, hvorimod der er signifikant forskel på fordelingen for BFU. Specielt er mødre og fædre, som er lønmodtagere på højt niveau eller på mellemniveau, overrepræsenterede blandt dem, der har svaret.

TABEL A.6

Bortfaldsanalyse af forældrenes socioøkonomiske status i EFU og BFU. Procent.

	EFU			BFU		
	Ikke-svar	Svar	χ^2 , DF = 8	Ikke-svar	Svar	χ^2 , DF=8
<i>Møren</i>						
Selvstændig	1	1	8,8 ^{ns}	4	4	166,9 ^{***}
Lønmodtager højt niveau	1	2		9	13	
Lønmodtager mellem niveau	1	2		16	23	
Lønmodtager lavt niveau	10	14		34	34	
Andre lønmodtagere	15	14		13	10	
Arbejdsløs	11	11		7	4	
Kontanthjælpsmodtager	44	40		10	4	
Førtidspensionist	4	3		3	1	
Uden for arbejdsstyrken	13	13		4	5	
<i>Faren</i>						
Selvstændig	13	9	8,58 ^{ns}	10	11	96,2 ^{***}
Lønmodtager højt niveau	3	2		12	19	
Lønmodtager mellem niveau	1	2		12	15	
Lønmodtager lavt niveau	14	17		29	29	
Andre lønmodtagere	19	17		24	18	
Arbejdsløs	10	12		3	2	
Kontanthjælpsmodtager	22	22		4	2	
Førtidspensionist	12	12		3	1	
Uden for arbejdsstyrken	6	6		3	2	
Antal observationer	613	580		1.195	4.816	

Anm.: ns = ikke signifikant, *** = $p < 0,001$ EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Registerdata.

I tabel A.7 viser vi familiernes geografiske fordeling. Opdelingen viser, hvor mange af børnene der bor i hhv. Storkøbenhavn, Århus Kommune, Odense Kommune, Aalborg Kommune eller det øvrige Danmark. Den geografiske fordeling er skæv for både EFU og BFU, idet familier bosid-

dende i København er underrepræsenterede blandt dem, der har svaret. Det findes generelt i interviewundersøgelser, at det er sværere at opnå svar i områder med høj urbaniseringsgrad, hvilket rammer EFU hårdere end BFU, fordi EFU-familierne i langt højere grad er bosiddende i hovedstadsområdet.

TABEL A.7

Bortfaldsanalyse af familiernes geografiske fordeling i EFU og BFU. Procent.

	EFU			BFU		
	Ikke-svar	Svar	χ^2 , DF=4	Ikke-svar	Svar	χ^2 , DF=4
København	48	37	20,4***	20	15	31,8***
Århus	8	12		4	5	
Odense	5	6		2	3	
Aalborg	1	3		4	2	
Øvrige Danmark	38	41		68	75	
Antal observationer	613	580		1.195	4.816	

Anm. *** = $p < 0,001$ EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund.

Kilde: Registerdata.

Det sidste forhold, vi ser på i bortfaldsanalysen, er forældrenes misbrug og kriminalitet (tabel A.8). Vi ser her på, hvorvidt moren eller faren er registreret i misbrugsregistret, og hvorvidt moren eller faren har været fængslet på et eller andet tidspunkt. I EFU er der ikke nogle forskelle mellem dem, der har svaret, og dem, der ikke har. I BFU finder vi derimod en lille oversandsynlighed for, at mødre blandt dem, der ikke har svaret, er registrerede i misbrugsregistret, samt at flere fædre blandt dem, der ikke har svaret, har været i fængsel.

Sammenfattende viser bortfaldsanalysen, at bortfaldet er skævt på en del faktorer, både i EFU og BFU. I EFU er der signifikant forskel på dem, der har svaret, og dem, der ikke har svaret, på i alt 5 ud af 17 faktorer. Bortset fra bopæl i København er alle faktorerne dog knyttet til, at flere af forældrene i EFU ikke er i Danmark og derfor ikke kan findes i registrene. Dette er ikke en skævhed, der er alvorlig i forhold til repræsentativiteten af børnene i Danmark. I BFU er der signifikant forskel på dem, der har svaret, og dem, der ikke har svaret, i langt flere tilfælde – på i alt 13 ud af 17 undersøgte faktorer. For BFU er denne skævhed i langt

højere grad knyttet til familier med færre ressourcer – flere enlige mødre, flere halvsøskende, lavere uddannelsesniveau og lavere socioøkonomisk status. Det vil sige, at BFU er repræsentativt skæv i forhold til, at ressourcestærke familier er overrepræsenterede, mens ressourcetsvage familier er underrepræsenterede. For både EFU og BFU er familier bosiddende i København desuden underrepræsenterede.

TABEL A.8

Bortfaldsanalyse af forælders misbrug og kriminalitet i EFU og BFU. Procent.

	EFU			BFU		
	Ikke-svar	Svar	t-test	Ikke-svar	Svar	t-test
<i>Misbrug</i>						
Mor i misbrugsregister	0	0	-	1	0	5,9*
Far i misbrugsregister	1	1	0,6 ^{ns}	1	0	3,1 ^{ns}
<i>Kriminalitet</i>						
Mor har været fængslet	0	1	1,3 ^{ns}	1	0	1,1 ^{ns}
Far har været fængslet	10	10	0,0 ^{ns}	8	5	18,0***
Antal observationer	613	580		1.195	4.816	

Anm. ns = ikke signifikant. * = $p < 0,05$, *** = $p < 0,001$ EFU = Forløbsundersøgelsen af børn med anden etnisk baggrund. BFU = Forløbsundersøgelsen af børn med dansk baggrund. Kilde: Registerdata.

Konklusionen er, at vi, når vi sammenligner EFU-resultaterne med BFU-resultaterne, må være opmærksomme på, at BFU-resultaterne ikke er repræsentative, men afspejler børnefamilier i den bedre halvdel af skalaen, mens EFU-resultaterne i langt højere grad dækker over den ønskede population. Som beskrevet i kapitel 3, er der generelt flere ressourcer i familierne med dansk baggrund end i familierne med anden etnisk baggrund, men man skal her være opmærksom på ikke at overfortolke forskellene, som i nogen grad altså skyldes det skæve bortfald i BFU.

LITTERATUR

- Amato, P.R. (2000): "The consequences of divorce for adults and children". *Journal of Marriage and the Family*, 62, 1269-1287.
- Andersen, D. (2005): *4 år efter grundskolen. 19-årige om valg og veje i ungdomsuddannelserne*. AKF-rapport. København: Anvendt Kommunal Forskning.
- Andersen, D. & Hestbæk, A.D. (2000): *Ansvar og værdier. En undersøgelse i børnefamilier*. SFI-rapport 99:22. København: Socialforskningsinstituttet.
- Baviskar, S. & Dahl, K.M. (2008): *11-åriges fritidsliv og trivsel*. SFI rapport 08:34. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Bayard-Burfields, L., Sundquist, J. & Johansen, S. (2001): Ethnicity, self reported psychiatric illness, and intake of psychotropic drugs in five ethnic groups in Sweden. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 55, 657-664.
- Bjerrum Nielsen, H. & Rudberg, M. (1991): *Historien om flickor och pojkar. Könssocialisation i ett utvecklingspsykologiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Bonke, J. (1998): *Børns tidsanvendelse – er der forskel mellem drenge og piger*. SFI arbejdsrapport. København: Socialforskningsinstituttet.
- Broberg, A., Almqvist, K. & Tjus, T. (2003): *Klinisk barnpsykologi. Utveckling på avvägar*. Stockholm: Natur och kultur.
- Broberg, A., Granqvist, P. & Ivarsson, T. (2006): *Anknytningsteori: betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Stockholm: Natur och Kultur.

- Bäck-Wiklund, M. & Bergsten, B. (1997): *Det moderna föräldraskapet. En studie av familj och kön i förändring*. Falun: Natur och kultur.
- Carter, B. & McGoldrick, M. (1999): Overview: The expanded family life cycle. Individual, family and social perspectives, in: I Carter, B. & McGoldrick, M. (red.): *The expanded family life cycle. Individual, family and social perspectives*. Boston: Allyn and Bacon.
- Christensen, E. (2004): *7-årige børn med anden etnisk baggrund. Forældrenes ressourcer, børnenes udvikling, skolestart og kontakt med socialforvaltningen*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Christensen, E. & Sloth, D. (2005): *Børn med anden etnisk baggrund ved skolestart*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Christoffersen, M. (1999): *Risikofaktorer i barndommen - en forløbsundersøgelse med henblik på forældres psykiske sygdomme*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Christoffersen, M. (2002): Dissolved families – a prospective longitudinal cohort study of family strain before parental separation following schoolchildren born in Denmark 1973, in: Carling, J. (red.): *Nordic demography: trends and differentials. Scandinavian population studies*. Oslo: Unipub/Nordic Demographic Society.
- Christoffersen, M. (2004): *Familiens udvikling i det 20. århundrede*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Dahl, K.M. & Jakobsen, V. (2005): *Køn, etnicitet og barrierer for integration. Fokus på uddannelse, arbejde og foreningsliv*. SFI-rapport 05:01. København: Socialforskningsinstituttet.
- Deding, M. & Jakobsen, V. (2006): *Indvandreres arbejdsliv og familieliv*. SFI-rapport 06:31. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Deding, M., Lausten, M. & Andersen, A. (2006): *Børnefamiliernes balance mellem familie- og arbejdsliv*. SFI-rapport 06:32. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Deding, M., Fridberg, T. & Jakobsen, V. (2008): "Non-response in a survey among immigrants in Denmark". *Survey Research Methods*, 2(3), 107-121.
- Deding, M. & Gerstoft, F. (2009): *Børnefattigdom i Danmark 2002-2006*. SFI-rapport 09:10. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Dex, S. & Rosenberg, R. (2008): *Ethnic minorities and non-response in the millennium cohort study*. CLS working paper. London: Centre for Longitudinal Studies.
- Downey, D. (1995): "When bigger is not better: family size, parental resources, and children's educational performance". *American Sociological Review*, 60, 756-761.
- Egelund, N. & Rangvid, B. S. (2005): *PISA-København 2004 – Kompetencer hos elever i 9. klasse i København*. København: AKF forlaget.

- Egelund, N. & Tranæs, T. (red.) (2007): *PISA Etnisk. Kompetencer hos danske og etniske elever i 9. klasse i Danmark 2005*. Rockwool Fondens Forskningsenhed og Syddansk Universitetsforlag.
- Farrington, D. (2003): Advancing knowledge about the early prevention of adult antisocial behaviour, in: Farrington, D. & Coid, J. (red.): *Early prevention of adult antisocial behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Farrington, D. & Welsh, B. (2007): *Saving children from a life of crime. Early risk factors and effective interventions*. Oxford: Oxford University Press.
- Goodman, R. (1999): "The extended version of the strengths and difficulties questionnaire as a guide to child psychiatric caseness and consequent burden". *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40, 791-799.
- Havnesköld, L. & Risholm Mothander, P. (2002): *Utvecklingspsykologi. Psykodynamisk teori i nya perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Heidensohn, F. (1997): Gender and crime, in: Maguire, M., Morgan, R. & Reiner, R. (red.): *The Oxford handbook of criminology*. Oxford: Oxford University Press.
- Jeppesen, K. & Nielsen, A. (1998): *Etniske minoritetsbørn i Danmark – det første leveår*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Jeppesen, K. & Nielsen, A. (2001): *Tosprogede småbørn i Danmark*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Mattsson, C., Hestbæk, A.D. & Andersen, A. (2008): *11-åriges hverdagsliv og trivsel. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. SFI-rapport 08:16. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- McGoldrick, M., Watson, W. & Benton, W. (1999): Siblings through the life cycle, in: Carter, B. & McGoldrick, M. (red.): *The expanded family life cycle. Individual, family, and social perspectives*. Allyn and Bacon.
- McIntosh, J. & Munk, M. (2007): "Scholastic ability vs. family background in educational success: evidence from Danish sample survey data". *Journal of Population Economics*, 20, 101-120.
- Medin, J. & Alexanderson, K. (2000): *Begreppet hälsa och hälsofrämjande – en litteraturstudie*. Lund: Studentlitteratur.
- Mogensen, G.V. & Matthiessen, P.C. (red.) (2000): *Integration i Danmark omkring årtusindeskiftet. Indvandrene møde med arbejdsmarkedet og velfærdssamfundet*. Århus: Rockwool Fondens Forskningsenhed.
- Obel, C., Dalsgaard, S., Stax, H.-P. & Bilenberg, N. (2003): "Spørgeskema om barnets styrker og vanskeligheder (SDQ-Dan)". *Ugeskrift for læger*, 165, 462-465.
- Offord, D., Lipman, E. & Duku, E. (2001): Epidemiology of problem behavior up to age 12 years, in: Loeber, R. & Farrington, D.

- (red.) *Child delinquents. Development, interventions, and service needs*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Ottosen, M. H. (2000): *Samboskab, ægteskab og forældrebrud. En analyse af børns familieforhold gennem de første leveår*. SFI-rapport 00:9. København: Socialforskningsinstituttet.
- Rangvid, B.S. (2009): *The impact of home culture, parental involvement and attitudes on cognitive skills of immigrant students in Denmark*. AKF Working paper. København: Anvendt Kommunal Forskning.
- Ringbäck Weitoft, G., Hjern, A., Haglund, B. & Rosén, M. (2003): "Mortality, severe morbidity, and injury in children living with single parents in Sweden: A population based study". *The Lancet*, 361, 289-295.
- Ringbäck Weitoft, G., Hjern, A. & Rosén, M. (2004): "School's out! Why earlier among children of lone parents?" *International Journal of Social Welfare*, 13, 134-144.
- Sarnecki, J. (2003): *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Schläger, D., Rasmussen, N.K. & Kjøller, M. (2005): *Sundhedsforhold blandt etniske minoriteter – en litteraturgennemgang*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Singhammer, J. (2008): *Etniske minoriteters sundhed*. Region Midtjylland: Center for Folkesundhed.
- Smith, D. (1997): Ethnic origins, crime, and criminal justice, in: Maguire, M., Morgan, R. & Reiner, R. (red.): *The Oxford handbook of criminology*. Oxford: Oxford Press.
- Tranæs, T. (red.) (2008): *Indvanderne og det danske uddannelsessystem*. Gyldendal og Rockwool Fondens Forskningsenhed.
- Werner, E. (1985): Stress and protective factors in children's lives, in: Nicol, A. (red.): *Longitudinal Studies in Child Psychology and Psychiatry*. Chichester: John Wiley & Sons.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2008

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 08:01 Amilon, Anna: *Danskernes forventninger til pension*. 151 s. ISBN: 978-87-7487-885-8. Kr. 150,00.
- 08:02 Jæger, Mads M.: *Mere attraktive almene boliger? Effektevaluering af Omprioriteringsloven 2000*. 97 s. ISBN: 978-87-7487-886-5. Kr. 100,00.
- 08:03 Rosenstock, M., Jensen, S., Boll, J., Holt, H. & Wiese, N.: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2007*. 202 s. ISBN: 978-87-7487-887-2. Kr. 198,00.
- 08:04 Thorgaard, C.H. & Hougaard, I.B.: *Fokus på demens. Evaluering af en efteruddannelse i forebyggende hjemmebesøg*. 62 s. ISBN: 978-87-7487-888-9. Netpublikation.
- 08:05 Thorgaard, C.H. & Hougaard, I.B.: *Metoder til kvalitet i ældreplejen. Evaluering af et metodeudviklingsprojekt*. 76 s. ISBN: 978-87-7487-889-6. Kr. 80,00.
- 08:06 Olsen, B.M. & Dahl, K.M.: *Fritidsliv i børnehøjde. Beretninger fra udsatte børn*. 124 s. ISBN: 978-87-7487-890-2. Kr. 125,00.

- 08:07 Høgelund, J., Boll, J., Skou, M. & Jensen, S.: *Effekter af ændringer i sygedagpengeloven*. 178 s. ISBN: 978-87-7487-891-9. Kr. 175,00.
- 08:08 Bach, H.B.: *Livet efter en ulykke. Arbejdsliv og forsørgelse efter en ulykke, som blev vurderet i arbejdsskadestyrelsen*. 114 s. ISBN: 978-87-7487-892-6. Kr. 100,00.
- 08:09 Christensen, G.: *Hvorfor lejere bliver sat ud af deres boliger. Og konsekvenserne af en udsættelse*. 268 s. ISBN 978-87-7487-894-0. Kr. 238,00.
- 08:10 Larsen, B., Schademan, H.K. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse i 2006. Vilkår og betingelser for handicappede på arbejdsmarkedet*. 180 s. ISBN: 978-87-7487-893-3. Kr. 180,00.
- 08:11 Jørgensen, M.: *Danskernes indbetalinger til pension. Hvordan påvirker tilknytningen til arbejdsmarkedet de fremtidige pensioner?* 222 s. ISBN: 978-87-7487-895-7. Kr. 220,00.
- 08:12 Filges, T.: *Virksomheders rekruttering*. ISBN: 978-87-7487-901-5. 146 s. Kr. 150,00.
- 08:13 Bonfils, I.S., Bengtsson, S. & Olsen, L. (red.): *Handicap og ligebehandling i praksis*. 175 s. ISBN 978-87-7487-897-1. Kr. 180,00.
- 08:14 Andersen, D.: *Anbragte børn i tal. Kvantitative analyser af data om børn, der er anbragt uden for hjemmet med fokus på skolegang. Delrapport 1*. 76 s. ISBN 978-87-7487-899-5. Netpublikation.
- 08:15 Mortensøn, M.D. & Neerbek, M.N.: *Fokus på skolegang ved visitation til anbringelse uden for hjemmet. Delrapport 2*. 126 s. ISBN 978-87-7487-900-8. Kr. 125,00.
- 08:16 Mattsson, C., Hestbæk, A-D. & Andersen, A.R.: *11-årige børns hverdagsliv og trivsel. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. 181 s. ISBN: 978-87-7487-902-2. Kr. 180,00.
- 08:17 Bach, H.B. & Larsen, B.: *300-timers-reglen. Betydningen af 300-timers-reglen for gifte kontanthjælpsmodtagere*. 138 s. ISBN 87-7487-903-9. Kr. 140,00.
- 08:18 Bengtsson, S.: *Handicap og samfundsdeltagelse 2006*. 259 s. ISBN 978-87-7487-904-6. Kr. 260,00.
- 08:19 Beer, F., Winter, S.C., Skou, M.H., Stigaard, M.V., Henriksen, A.C. & Friisberg, N.: *Statslig og kommunal beskæftigelsesindsats. Implementering af "Flere i arbejde" for strukturreformen*. 289 s. ISBN 978-87-7487-905-3. Kr. 278,00

- 08:20 Skou, M.H., Winter, S.C. & Beer, F.: *Udlisitering af sagsbehandling. Andre aktører i beskæftigelsesindsatsen*. 208 s. ISBN: 978-87-7487-906-0. Kr. 210,00
- 08:21 Ottosen, M.H. & Christensen, P.S.: *Anbragte børns sundhed og skolegang. Udviklingen efter anbringelsesreformen*. 129 s. ISBN 978-87-7487-907-7. Kr. 130,00.
- 08:22 Klitgaard, C. & Damgaard, B.: *Integrations- og oplæringsstillinger i kommunerne*. 97 s. ISBN: 978-87-7487-908-4. Kr. 100,00.
- 08:23 Egelund, T., Andersen, D., Hestbæk, A.-D., Lausten, M., Knudsen, L., Fuglsang Olsen, R. & Gerstoft, F.: *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFT's Forløbsundersøgelser af årgang 1995*. 327 s. ISBN 978-87-7487-910-7. Kr. 298,00.
- 08:24 Emerek, R., & Holt, H.: *Lige muligheder – Frie valg? Om det konspolitiske arbejdsmarked gennem et årti*. 369 s. ISBN: 978-87-7487-911-4. Kr. 360,00.
- 08:25 Perthou, A.S., Mortensøn, M.D. & Andersen, D.: *Skolegang under anbringelse. Delrapport 3*. 121 s. ISBN: 978-87-7487-913-8. Kr. 120,00.
- 08:26 Andersen, D., Mortensøn, M.D., Perthou, A.S. & Neerbek, M.N.: *Anbragte børns undervisning. Sammenfatning af tre delrapporter*. 77 s. ISBN: 978-87-7487-914-5. Kr. 70,00.
- 08:27 Nielsen, C. & Heidemann, J.: *Pengespil blandt unge. En rapport om 12-17-åriges spilvaner*. 117 s. ISBN: 978-87-7487-915-2. Kr. 120.
- 08:28 Deding, M. & Larsen, M.: *Lønforskelle mellem mænd og kvinder 1997-2006*. 197 s. ISBN: 978-87-7487-916-9. Kr. 190,00.
- 08:29 Amilon, A., Bingley, P. & Nielsen T.H.: *Opsat folkepension. Øger den arbejdsudbuddet?* 166 s. ISBN: 978-87-7487-917-6. Kr. 170,00.
- 08:30 Bengtsson, T.T., Knudsen, L., Nielsen, V.L.: *Kortlægning af kommunernes foranstaltninger til udsatte unge*. 199 s. ISBN: 978-87-7487-918-3.
- 08:31 Wüst, M., Thorsager, L. & Bengtsson S.: *Indsatsen over for børn med handicap og træningsbehov*. 117 s. ISBN: 978-87-7487-919-0. Kr. 120.
- 08:32 Kløft Schademan, H., Jensen, S., Thuesen, F. & Holt, H.: *Virk-somheders sociale engagement. Årbog 2008*. 202 s. ISBN: 978-87-7487-920-6. Kr. 200.

- 08:33 Mattsson, C. & Munk, M.D.: *Social uddannelsesmobilitet på kandidat- og forskeruddannelser*. 77 s. ISBN: 978-87-7487-921-3. Netpublikation.
- 08:34 Baviskar, S. & Dahl, K.M.: *11-årige børns fritid og trivsel*. 159 s. ISBN: 978-87-7487-922-0. Kr. 160.
- 09:01 Christensen, E., Kristensen, L.G. & Baviskar, S.: *Børn i Grønland. En kortlægning af 0-14-årige børns og familiers trivsel*. 145 s. ISBN 978-87-7487-923-7. Kr. 150,00.
- 09:02 Christensen, E., Kristensen, L.G. & Baviskar, S.: *Kalaallit nunaanni meeqqat. Meeqqat 0-imiit 14-it ilanngullugit ukiullit ilaqutariillu atugarissaarnerannik misissuineq*. 172 s. ISBN: 978-87-7487-924-4. Kr. 150,00.
- 09:03 Deding, M. & Filges, T.: *Danske lønmodtageres arbejdstid. En registeranalyse baseret på lønstatistikken*. 160 s. 978-87-7487-925-1. Kr. 160,00.
- 09:04 Thuesen, F., Schademan, H.K., Jensen, S., Holt, H. & Høst, A.: *A-kasserne og den aktive beskæftigelsespolitik*. 216 s. ISBN: 978-87-7487-928-2. Kr. 220,00.
- 09:05 Larsen, B. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2008*. 98 s. ISBN: 978-87-7487-927-5. Kr. 100,00
- 09:06 Ellerbæk, L.S. & Graversen, B.K.: *Evaluering af jobcentrenes ligestilingsindsats*. 80 s. ISBN: 978-87-7487-929-9. Kr. 80,00.
- 09:07 Bengtsson, S. & Røgeskov, M.: *At skabe netværk. En evaluering af 22 socialpsykiatriske projekter i 15M-puljen*. 132 s. ISBN: 978-87-7487-930-5. Kr. 130,00.
- 09:08 Andersen, D. & Järvinen, M.: *Skadesreduktion i praksis. Behandlingstilbud til opiatmisbrugere i København*. 214 s. ISBN: 978-87-7487-931-2. Kr. 210,00.
- 09:09 Bengtsson, S. & Cayuelas Mateu, N.: *Beskyttet beskæftigelse. En kortlægning*. 118 s. ISBN: 978-87-7487-932-9. Kr. 110,00.
- 09:10 Deding, M. & Gerstoft, F.: *Børnefattigdom i Danmark 2002-2006*. 58 s. ISBN: 978-87-7487-933-6. Kr. 60,00.
- 09:11 Holt, H., Hvid, H., Grosen, S.L. & Lund, H.L.: *It, køn og psykisk arbejdsmiljø i administrativt arbejde*. 180 s. ISBN: 978-87-7487-935-0. Kr. 180,00.
- 09:12 Bengtsson, T.T. & Jakobsen, T.B.: *Institutionsanbringelse af unge i Norden, En komparativ undersøgelse af lovgrundlag, institutionsformer og udviklingstendenser*. 318 s. ISBN: 978-87-7487-936-7. Kr. 300,00.

- 09:19 Benjaminsen, L., Andersen, D. & Sørensen, M.: *Den sociale stofmisbrugsbehandling i Danmark. Hovedrapport*. 397 s. 978-87-7487-946-6. Kr. 400,00.
- 09:20 Bach, H.B.: *Lediges motivation og forsørgelse. Lediges forsørgelse 2 år efter interview om jobmotivation*. 55 s. ISBN: 978-87-7487-947-3. Kr. 55,00.
- 09:21 Larsen, B., Jonassen, A.B. & Høgelund, J.: *Personer med handicap. Helbred, beskæftigelse og førtidspension 1995-2008*. 111 s. 978-87-7487-948-0. Kr. 110,00.
- 09:22 Jørgensen, M.: *En effektmåling af efterlønsreformen af 1999. Reformens betydning for arbejdsudbuddet*. 194 s. ISBN: 978-87-7487-949-7. Kr. 200,00.
- 09:23 Deding, M. & Olsson, M.: *Hverdagsliv for 11-årige børn med anden etnisk baggrund end dansk. Resultater fra SFT's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. 105 s. ISBN: 978-87-7487-950-3. Kr. 100,00.

HVERDAGSLIV FOR 11-ÅRIGE BØRN MED ANDEN ETNISK BAGGRUND END DANSK

RESULTATER FRA SFI'S FORLØBSUNDERSØGELSER AF ÅRGANG 1995

Rapporten afdækker, hvordan hverdagslivet for 11-årige børn med anden etnisk baggrund end dansk adskiller sig fra jævnaldrende børn med dansk baggrund. Børnenes liv sammenlignes på områder som familiebaggrund, skolegang, fritidsliv og helbred.

Børnenes familiebaggrunde er væsentligt forskellige. Børnene med anden etnisk baggrund end dansk bor generelt i familier med svagere socioøkonomiske ressourcer end børnene med dansk baggrund. Forældrene har fx sjældnere en erhvervskompetencegivende uddannelse, og de er oftere uden beskæftigelse.

Der er også markante forskelle i forhold til børnenes fritidsliv. Børn med anden etnisk baggrund end dansk går betydeligt mindre til organiserede fritidsaktiviteter, og det betyder, at de generelt har mindre voksenkontakt i fritiden end børn med dansk baggrund.

Børnene med anden etnisk baggrund end dansk har generelt større selvbestemmelse over områder som sengetid før skoledag og tid til lektier end børn med dansk baggrund. De får endvidere lidt flere lomme penge end børn med dansk baggrund, men skal også i højere grad selv betale for udgifter til fx mobiltelefon, tøj og gaver.